

Љубиша Костић

магистаранд

Есхатологија Vs. Апокалиптицизам

Литургијско-православно поимање последње времена и истраичне последице ирешних доживљаја исхој кроз хришћанску исхоју

Сажетак: Овај рад представља богословску синтезу православне есхатологије, литургијског и евхаристијског богословља, еклисиологије, ерминевтике и сектанства са тенденцијом да има едукативни карактер, који као такав, може бити практично применљив у парохији, школи, факултету или на мисионарском терену. Кроз потресне примере и догађаје који се парадигматично наводе, како на Западу, тако и код нас, жели се јасно постићи циљ а то је алармизација православне интелектуалне јавност, конкретно указивање на проблеме који постоје у црквеној стварности и превенција/лек који се пружа кроз систематски обрађена учења о Цркви, Литургији, Есхатону и Царству Божијем. Будући да је последњих година Интернет постао велики истраживачки ресурс, ми смо одређену документацију коју смо искористили у раду, како видео тако и писану, линковали и на тај начин приуштили нашем читаоцу једно, ново и мултимедијално читање које овај рад прати.

Кључне речи: Апокалитцизам, Последња времена, Литургија, Литургијско време, Еклисиологија, Есхатон, Антихрист

Увод

Готово сваке године бивамо бомбардовани путем медија медија различитим датумима у вези краја света, смака, катаклизме. Бројеви датума су различити, али углавном се врте ко цифре 6, 1, 9, 13, 7... Такође и порекло апокалиптичких вести је различито: природне и гео-еколошке несреће, летећа тела из свемира, економско-политички услови и припрема за долазак Антихриста итд. Када је у питању православни духовни простор, стиче се утисак да неки проповедници у Цркви чешће говоре о Антихристу, него ли о Христу! Чешће помињу Нови Светски Поредак него ли Царство Божије; више истражују и продубљују тајне Њу Ејда него ли св. Литургију! Више говоре о жигу звери, о броју 666 него ли о значају св. Тајне Причешћа, итд. У току рада покушаћемо кроз конкретне примере да одгонетнемо разлоге и узроке оваквог феномена у свету и код нас.

Апокалиптицизам је нов појам у црквеној и социолошкој стварности. Међутим, иако нов по термину, он је као феномен и стварност постојао и раније. Укратко би се могао одредити као **преоптерећеност верника последњим временима**. Ако бисмо говорили богословским речником онда би апокалиптицизам био сурогат хришћанске Есхатологије, који као што ћемо видети у наставку студије, у свом исходишту и врхунцу има трагичне последице. Проблемом *последњих времена* ба-

виле су се готово све цивилизације и генерације људи кроз историју. Ми ћемо у наставку изложити онако како је доживљавано током хришћанске историје где ћемо детаљније анализирати појаву апокалиптицизма, како на Западу тако и на Истоку.

Време као феномен, појам али и благослов од Бога, схваћен је у хришћанству, не као циклично понављање периода, еона и ера, како га виде источни философско-религијски системи¹, већ као линеарно кретање и двиг ка циљу и остварењу. То значи да време има свој почетак али и да има свој крај — престанак. Хришћанска телеологија види назначење и испуњење *времена* једино у заједници² са Оним Који је створио време и све што постоји. У Царству Божијем време ће добити свој пуни облик, преобразиће се у вечност и непролазност и самим тим неће више бити узрок старења, али и смрти. По православном предању Пантократор јесте Друго Лице Свесвете Тројице — предвечни Логос, Син Очеви³. Његово оваплоћење постаће кључно место у православној Есхатологији⁴.

Сва очекивања Старог Завета и пророка могу се рекапитулисати у једну мисао: *У њоследња времена (ѡ)јавиће се Син Човечији и Син Божији — Месија, Христос*.⁵ Највећи човек међу онима који су рођени од жене — Свети Јован Крститељ — биће уједно и сведок и очевидац догађаја који ће означити **почетак краја**, почетак последњег времена и испуњење обећања о долазећем Месији и Цару. Основна идеја и порука овог *лава који риче у ѡусѡињи* је ништа друго до долазак Сина Божијег на земљу и присуство Његовог Царства: „*Покајте се јер се ѡриближи Царство Божије*“⁶, „*ѡриправиће ѡуѡ Госѡодњи*.“⁷ Ове, потпуно исте речи понавља и Господ Исус Христос у Мт 4,17 што је заправо и основна порука⁸ новозаветне *радосне и благе вестии* — τὸ εὐαγγέλιον — вести о *Царству Божијем* на Земљи. Од тада хришћани живе у *њоследњем времену*⁹ и сваки тренутак у њиховом животу је последњи. Међутим, како су то доживели први хришћани током историје и како православна традиција и Есхатологија изложићемо у нашем раду.

Апокалиптицизам: ѡйседнѡсѡѡ „њоследњим временима“

„Неки неѡуѡђени људи више мисле о крају светиа неѡо о крају своѡа живѡѡѡа, ѡремда је јасно, да је за оноѡа коме дође крај живѡѡѡа дошао и крај светиа... Мноѡо је дође мислиѡѡи да ће наша смрѡѡи доћи ѡре краја светиа неѡо ли крај смрѡѡи ѡре наше смрѡѡи“
св. Николај Жички

¹ Прот. Георгије Флоровски, „*Искуѡђење*“, Богословске студије, Задужбина ман. Хиландара, Београд 2005, 9–61; еп. Игнатије (Мидић), *Биће као есхѡѡолошка заједница*, Пожаревац 2008, 176–190. Под утицајем овог јелинског, цикличног смењивања временских периода (еона), велики хришћански писац и аскета Ориген, учио је о апокатастази, по којој ће, на крају свих ових цикличних периода, доћи до поновног васпостављања првобитног, савршеног стања у коме се налазио Адам. Апокатастаза је, између осталог, укључивала могућност покајања демона. Ова својеврсна есхатолошко-космолошка доктрина (јерес) је званично осуђена на Петом Васељенском Сабору.

² „*А ѡде су двоје или ѡроје у моје име, онде сам и ја међу њима*“ — Мт. 18,20.

³ О делатности и улози осталих лица Свете Тројице у стварању света и Икономији в. Јован Зизјулас, *Еклисиолошке ѡеме*, Беседа, Нови Сад 2001, 57–59.

⁴ Атанасије Јевтић, *Од Оѡкривења до Царства Божијеѡ*, Бјели Павле — Јасен — Братство св. Симеон Мироточиви, Острог — Тврдош — Никшић — Врњци 2010, 403.

⁵ Мт 25, 31–32.

⁶ Мт 3,1 Такође, видети: јер. Атанасије (Јевтић), *Од оѡкривења до Царства Божијеѡ*, Острог — Тврдош — Никшић — Врњци 2010, 154–167.

⁷ Мк 1,3; Лк 3:4; Ис 40:3.

⁸ „*Иѡѡѡиће најѡре Царство Божије*“ — Мт. 6, 33.

⁹ Намерно исистирамо на једини када говоримо о *њоследњем времену*, како би се разликовали од апокалиптичког коришћења у множини. Јер је један Есхатон и једно је Царство Божије.

За разлику од претходно изложеног става кога ћемо детаљније изнети на крају ове студије, код појединих хришћана, доживљај последњих времена имао је другачији дискурс, некада пролазан а некада трагичан. Најтрагичније је то што су многе хришћанске деобе настале управо из погрешне Есхатологије која је временом прелазила у страх и параноју **Апокалиптицизма**. Текст Откривења Јовановог схватан, не као литургијски и есхатолошки текст, на шта указују новија Ерминевтика и Литургика, него као агенда строго историјског догађаја, узгред — насталих у одређеном повесном тренутку унутар јеврејске заједнице и месијанске атмосфере, инспирисаће доцније многе „озбиљне“ и „истинске“ истраживаче Библије да благовесте наст(уп)ајућа *последња времена* која су резервисана искључиво за њихову епоху. Овакав **Апокалиптицизам** увек је праћен појавама харизматичних проповедника који су захваљујући својом самоубеђеношћу, страхом, често и психопатологијом, успели да привуку пажњу масе својих следбеника, и да овладају њоме. Као пример катастрофалних последица **Апокалиптицизма**, навешћемо, у току рада, догађаје који су се десили у САД, не тако давно — последњих деценија прошлог века.

Ипак, најпре, у хронологији неуспелих предвиђања *последњих времена* треба поменути пример хришћана 1. века. У посланицама ап. Павла налазимо уверење да ће се Христос вратити на земљу за време генерације првих хришћана. На то несумњиво указују следеће речи упућене светима у Солуну: „*Јер вам ово казујемо ријечју Господњом да ми који будемо живи о доласку Господњем, нећемо њрећећи оне који су уснули. Јер ће сам Господ са зајовјешћу, њласом арханђела и са њтрудом Божијом, сићи с неба, и њрво ће мрѡви у Христју васкрснути; а ѡишом ми живи који осѡанемо бићемо заједно с њима узнесени на облацима у среѡање Господу у ваздуху, и ѡако ћемо сваѡда с Господом бити. Тако уѡјешавајте једни друге овим рјечима.*“¹⁰ Такође, сличне речи налазимо упућене светима у Коринту: „*Ево вам казујем ѡајну: Сви нећемо ѡмријети, а сви ћемо се ѡромијенијети. Уједанѡи, у ѡрену ока, ѡри ѡследњој ѡруди; јер ће заѡрудити, и мрѡви ће васкрснути нерасѡадљиви, а ми ћемо се ѡромијенијети.*“¹¹

Када је реч о појави Антихриста, из посланице ап. Јована се обавештавамо да су први хришћани веровали да се Антихрист већ тада појавио у свету. Наиме, читамо следеће: „*А сваки дух који не ѡризнаје да је Исус Христѡс у ѡијелу дошао, није од Боѡа; и ѡо је дух Анѡихристѡа, за коѡа сѡе чули да долази, и саѡа је већ у свијету.*“¹² Такође, ап. Јован упозорава да је последњи час и каже: „*Дјеѡо, ѡоследњи је час, и као ѡишѡ чуѡе да Анѡихристѡ долази, и саѡа су се ѡјавили мноѡи анѡихристѡи; ѡишуда знамо да је ѡоследњи час.*“¹³ И на крају, при последњој помени Антихриста апостол Јован још потврђује ко је онај који је Антихрист: „*Ко је лажљиваѡ ако не онај ко ѡориче да Исус јесте Христѡс. Тај је Анѡихристѡ, који ѡориче Оѡа и Сина.*“¹⁴

Ужаснути страшним страдањима хришћана првог гонитеља, римског императора Нерона, тадашња генерација хришћана је у Нерону видела Антихриста. Збир нумеричке вредности слова његове титуле и имена давао је број **666** што је још више упућивало да се ради о личности о којој ће доцније (око 105. после Хр.) у свом Откривењу писати Св. Јован Богослов на острву Патмос¹⁵. Најгора гоњења

¹⁰ 1Сол 4, 15–18.

¹¹ 1Кор 15, 51–52.

¹² 1Јов 4, 3.

¹³ 1Јов 2, 18.

¹⁴ 1Јов 2, 22.

¹⁵ Отк 1,9. <http://www.greekislands.gr/cruises/images/aegean-turkey-cruise-map.jpg>.

Римски император Нерон,
први гонитељ хришћана

и мучења која је наредио цар Диоклецијан нагна-
ла су хришћане 3. и 4. века да овај пут у цару Дио-
клецијану препознају дела антихриста. Нови ислам-
ски поредак, са нехришћанском вером и са војном
структуром, свирепом тортуром и мучењима, свака-
ко је хришћанској раји на Балкану, у Малој Азији и
Блиском Истоку изгледао као доба Антихриста. Пра-
вославним верницима у бившем Совјетском Савезу,
милитантно — атеистички режим са отвореним ан-
титеистичким и антицрквеним настројењем, на челу
са бившим богословцем Јосифом Висарионовичем
— Стаљином, је такође и са правом ово *црвено доба*
бољшевичке диктатуре изгледало као *мрачно доба*
антихриста. Овакав осећај је био везан и за Хитлера
и његову моћну и снажну структуру Трећег Рајха као
и за све диктаторе због чије је идеологије пала не-
вина људска и хришћанска крв. Ми ћемо се најпри-

је детаљно упознати са нововековним прорачунима који су се јавили међу хришћанима на Западу а касније ћемо се позабавити и појавом апокалиптицизма међу православним хришћанима. За сам крај изложићемо како православно богослужбено али и богословско искуство сагледава проблем *последњеј времена*.

Адвентистичка „есхатологија“ — апокалиптицизам

„Папа је Антихрист. Католичка црква је вавилонска блудница из Откривења.“
адвентистичка пророчица Ellene G. White

Што се тиче нововековног хришћанског и црквеног простора познат је пример адвентиста који су прорачунали¹⁶, изучавајући поједине књиге пророка Старог Завета али и Откривења, да ће се Христос вратити — доћи (*adventus*) на Земљу 1843. год¹⁷. Тада су многи чланови адвентистичке заједнице продали своја имања, поклонили сиротињи, обукли се у беле кошуље и чекали да се Христос са Неба врати на Земљу са хором анђела¹⁸. После неуспелог покушаја, исти перформанс се поновио и следеће године — 1844. Ни те године Христос се није појавио. Од тада, адвентисти су престали за израчунавањем и предвиђањем другог Христовог доласка. Међутим, једна нова верска заједница која ће убрзо после тога настати, наставиће дело и традицију адвентиста у вези израчунавања Христовог повратка на земљу — **Јеховини сведоци**. Али о њиховим прорачунима ћемо говорити касније.

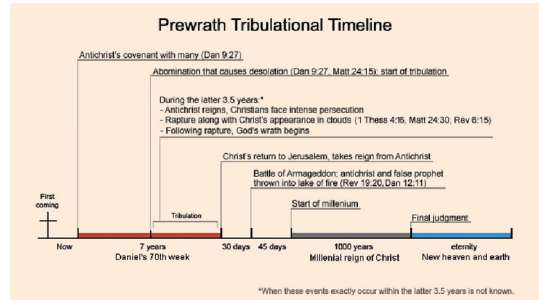
¹⁶ Оваква врста делатности и дилеме код православних светих отаца и теолога Цркве **никада није постојала**. За православне, Христос је увек ту, увек је присутан. „*Ја сам с вама у све дане до свршетка века*“ (Мат 28,20). Посебно на Божанственој Литургије, као што смо и претходно поменули, Христос је *иконично присутан* у појави архијереја — *епископа*. Можда корени идеје — да је Христос Бог одсутан, да није ту, да се тек треба вратити, да је отишао негде далеко у другу васиону итд, се крију у нововековном философско-теолошком учењу које се зове *геизам*. Укратко, по њему, Бог је створио свет и напустио га, отишао „негде“ далеко, и свет препустио „судбини“ људи. Упореди са: „*Лишурџија је ирисусливо Христово међу нама у све дане до свршетка века* (Мт 28,20)“ — еп. Атанасије Јевтић, *Предавања о Лишурџији*, 58. Више о „*геизму*“ видети у Sajmon Blekburn, *Oksfordski filozofski rečnik*, Svetovi, Novi Sad 1999, 75; и Др Павле Б. Будања, *Философски лексикон*, Крушевац 1995, 62.

¹⁷ Др Лазар Милин, *Научно ојравадање религије: Црква и секте*, књига 6., Београд 1986, 255–265.

¹⁸ Др Лазар Милин, *Научно ојравадање религије: Црква и секте*, 74–79; Атанасије Јевтић, *Ог Откривења до Царства Божијеј*, 412; Такође видети и Интернет страницу: <http://solaric.wordpress.com/2008/12/31/24062001uqw/>.

Овде је важно напоменути, да су адвентисти слично као и први хришћани, пронашли антихристов број 666¹⁹, сада у једној од папских титула чији назив гласи „*Vicarius Fili Dei*“²⁰ — „Заменик Сина Божијег“. Такође, занимљиво је запазити да је једно од најосновнијих учења адвентиста, управо учење по коме је црква која се у Апокалипси назива „*вавилонском блудницом*“²¹ која седи на црвеној звери од 7 глава и 10 рогова (Отк. 17) заправо Католичка црква²² а да је поглавар Католичке цркве Папа — Антихрист²³.

Међутим, вратимо се *адвентистичкој есхатологији* (— апокалиптицизму). Наиме, на основну адвентистичког тумачења Откривења, пре Христовог доласка на Земљу, објавиће се Антихрист који ће владати Земљом *седам година*. Прве три и по године, биће године *лажној благодати* где ће се Антихрист приказати као неко ко је гарант мира, стабилности и просперитета на Земљи. Након ове три и по године, показује се право лице овог *лажној миројворца* и почиње ужасна тиранија антихриста. У том тренутку ће се појавити Христос на облацима са *јасом Арханђела и њрудом Божијом* (1 Сол 4,16; Мат 24,30; Отк 6,15). За овом Христовом појавом следи и „*јнев дожији*“ односно „*период великих невоља*“ (Great Tribulation Period). Наиме, на крју овог другог периода од три и по године, Христос ће се вратити у Јерусалим и преузети власт од антихриста. У тридесетом дану по преузимању власти десиће се чувени Армагедон, судбоносна битка на планини Мегидо између *војске свейлостии* и *војске мрака*. Тада ће антихрист са лажним пророком бити коначно поражен и бити бачен у огњено језеро — *пакао* (Отк 19, 20; Дан 12: 11) где ће остати

¹⁹ Што се тиче тумачења овог броја из Отк 13, 18 митр. Јован Зизјулас каже следеће: „У својој *аисолуи-ној* *тирансцендентности* у односу на космос, *Свей* је, *према шоме*, *једино Бо*. И само из *Неја* и из *односа* са *Њим* извире свака *свейлост*. Да би се ова вера са *јоседним* *најласком* *исказала* у *Старом* *Завешћу*, — *јосебно* код *пророка* *Исаије*, који се *карактеричне* као *пророк* *Свейлостии* *Божије* — *назива* се *Бо* *и* *ири* *јуиша* *ауиша* *Свей*: „*Свей*, *Свей*, *Свей* *Госјод* *Саваој*“, *и* *ишо* у *форми* *евраизма* *и* *иросјиркој* *јонавања* *значи*: *десконачно* *Свей*. Знамо да се у *евраизмима* *кад* се *један* *број* *јонавања* *ири* *јуиша* *јиме* *указује* на *десконачно* *што* *дроја*; *нир*. *број* 7, који је *број* *савришенсјива* за *Јевреје*, *кад* се *јонови* *ири* *јуиша* *чини* *десконачно* *савришенсјива*. Као и свима нама *јознајто* 666 *јесте* *ири* *јуиша* *дроја* 6, *ишо* *указује* на *нешито* *ишо* *жели* да *сјиине* до *савришенсјива* а не *може* да *сјиине*. *Бесконачно* је *несјосодно* да *сјиине* до *савришенсјива*. *Мисли* се на *антихристја*“. Види: Зизјулас Ј., (2000), *Обожене свейшће* као *икона* *Царсјива* *Божије*, *Саборник* *епархије* *захумско-херцеговачке* и *приморске* *ВИДОСЛОВ* (20), стр. 17–28; или на *Интернету*: http://verujem.org/teologija/zizjulas_svetitelj.htm.

²⁰ VICARIVS FILII DEI = 5+1+100+1+5+1+50+1+1+500+1 = 666.

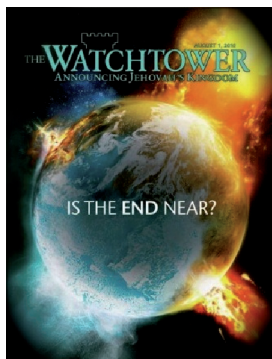
²¹ Зоран Луковић, *Верске секције — ириручник за самоодбрану*, Издавачки фонд архиепископије београдско-карловачке, Београд 2004⁽⁴⁾, 76.

²² Међутим, треба рећи, како време пролази, да ови ставови не стоје у равни са реалношћу јер видимо да католичка црква нема толики утицај, силу и моћ у свету као што јој неки придају. Конкретан пример је *Устав* Европске Уније. Предлог поглавара католичке цркве је био да се у *Устав* ЕУ унесе став о *хришћанском* *идентитетју* и *вредностима* на којима почива Европа. Одбацивање ове иницијативе од стране доносиоца Устава, као и одбацивање сличних предлога католичких ставова и предлога од стране појединих држава у вези абортуса, еутаназије, хомосексуализма и др., као и немогућност контролисања честих скандала унутар цркве који јој „процуре“ у јавност, управо доказују чињеницу коју смо претходно навели.

²³ Овакав доживљај католичке цркве и њеног поглавара од стране адвентиста не чуди, имајући у виду готово апокалиптичке догађаје и дешавања током средњег и новијег века на западу према неистомистицистима. Овде се мисли на делатност *Инквизиције*, затим на *неславни* *догађај* *Варшолопемске* *ноћи* итд. Види: Христо Јанарас, *Истина и јединство Цркве*, Беседа, Нови Сад 2004, 139.

наредних хиљаду година. После 45 дана од армагедонске битке почеће владавина Христа на Земљи која ће трајати наредних хиљаду година. По свршетку миленијумске владавине деситће се „Судњи дан“ где ће се најзад одредити вечна судбина сваког човека и сваког анђела. И тада ће се појавити „ново Небо и нова Земља (Отк 21,1)“, односно настаће вечност²⁴.

Апокалиптицизам Јеховиних Сведока: куцамо — ошворити!

„Реформација је наишла као каква вулканска ерупција на зајаће-ном тирену римокатолицизма. Но, ерупција се рејко кад саситоји само из једне експлозије. Најротиив, врло често експлозије наилазе једна за другом све јача и јача. Тако је и са реформацијом. Лутиер је зајочео реформацију. Цвинили и Калвин оишишли су један зна-йтан корак даље. Анабаптисти и баптисти још даље. Адвентисти још даље и од њих. А Јеховини сведоци су оишишли далеко даље и од адвентиста.“

Лазар Милин

За адвентистима, убрзо ће се формирати нова религиозна групација (1872. год.) са сличном апокалиптичком опсесијом под називом „Озбиљни истраживачи Библије²⁵“. После пар деценија овај назив је промењен у Јеховини сведоци²⁶. Јеховини сведоци су сада прорачунали да би Христос могао да дође на Земљу 1914. год. Међутим, тада је настао 1. светски рат и Христос ни тада није дошао на начин како су га очекивали. Последња и, до сада, важећа доктрина Јеховиних сведока јесте да је Христос ипак дошао на Земљу 1914. али духовно, односно, невидљиво и да од тада спроводи суд над душама које су живеле у претходним вековима и миленијумима од постанка света²⁷. Њихово пророчанство које се полако неиспуњава, а које током последње деценије узбегавају да помињу у својим публикацијама, ко прати њихове колаже зна да се ради о „Кули стражара“ и „Пробудите се“, говори да ће генерација људи

²⁴ Шире о овоме и осталим адвентистичким учењима видети књигу познатог адвентистичког писца и пророцице: Ј. Г. Вајт, *Велика борба између Христа и Сојоне*, Алпа и препород, Београд 1997.

²⁵ Први изворни назив Јеховиних сведока је био: „Друштво народних њроповедника“. Види: З. Луковић, *Верске секте*, 78.

²⁶ Када говоримо о Јеховиним Сведоцима треба имати у виду да је ова верска заједница прихватила за званична учења све јереси која је Православна Црква осудила и одбацила као лажна на Васељенским Саборима. Тако нпр, Црква је осудила аријанство као навећу и најопаснију јерес, по коме *Христос није Бог*, већ је *обичан човек — створење Божије*. Јеховини Сведоци одбацују сваку могућност божанске природе Господа Христа и сматрају да је он само човек, не и Бог, дакле исповедају *аријанизам* у свом. Такође, Други Васељенски Сабор је осудио као лажно и неистинито учење које укида божанску природу и личност Духа Светога (духоборство — *пнеуматомахија*). Дух Свети јесте Божанска личност, треће лице Свете Тројице. Јеховини Сведоци не верују у Свету Тројицу, по њиховом тумачењу Дух Свети нема личност, то је само *енерија Бога, дух Божији, сила Божија*. Будући да не верују у божанственост Господа Исуса Христа Ј.С. не признају Марију као Мајку Божију нити богословски термин „богородица“ (*θεοτόκος*) чиме се бавио трећи Вас. Сабор 431. године. После четвртог, петог и шестог Сабора који су за предмет богословствовања имали христолошке догмате и христолошке јереси (монофизитизам, моноенергизам и монотелетизам), преостаје и последњи Велики Седми Вас. Сабор који је назначио благословену употребу светих икона а осудио јерес иконоборства (*εικονομαχία*). Јеховини Сведоци не поштују иконе, као и већина протестаната. Света Тројица, Богородица, Иконе, Крст све је то паганизам и идолопоклонство по мишљењу Ј.С. Опет, треба поменути и најоргиналније њихово учење, по коме Христос није разапет на крсту, већ на стубу. На броју свих ових деградација како Христове личности тако и Христовог учења, треба уврстити и тврдњу Ј.С. по којој је Христос пре првог доласка у свет био заправо *архангел Михаило* а да се после истог доласка показује као човек, морални учитељ итд.

²⁷ Зоран Луковић, 82.

рођених 1914. год. доживети Други Христов Долазак. Такође, још једна ствар коју крију је везана за крст и распеће Господње. Наиме, иако постоје документи по којим се види да су оснивачи Јеховиних сведока користили крст и њиме обележавали своје публикације, садашње генерације *сведока* одбацују веродостојност крста и сматрају да је Христос распет на стубу. Између осталог, по њиховом (двуквалном) тумачењу биће тачно узнесено у небо 144 000 праведника који ће владати осталим људима који ће остати на земљи јер Јеховини сведоци верују да ће Рај бити на земљи.²⁸ Наравно, ова бројка се односи искључиво на Јеховине Сведоке²⁹.

Од Христѡа до самоубиствѡва: масакар у Џонстауну

„What you need to believe in is what you can see... If you see me as your friend, I'll be your friend. If you see me as your father, I'll be your father, for those of you that don't have a father... If you see me as your savior, I'll be your savior. If you see me as your God, I'll be your God”³⁰.

На крају навешћемо и трагичне примере апокалиптичких секти насталих другом половином прошлога столећа у којима *апокалиптицизам* достиже свој максимум и пројављује се као екстрем и општа трагедија. Прва у низу је секта под називом „Храм народа“³¹ (Peoples Temple) коју је предводио Џим Џонс (Jim Jones). Џим Џонс је био познат и омиљен проповедник средином прошлог века у Америци. Деловао је на простору америчке државе Калифорније. Иако, белац, успео је да привуче око себе доминантно афро-америчку (црначку) популацију и аудиторијум³². На почетку каријере Џонс је био пентикостални проповедник, да би се касније одвојио и организовао свој „Храм народа“. Временом уз кокетирање са политичарима и политиком, будући да се појављивао у политичким кампањама, његов покрет задобија чисто политичко обележје са социјал-комунистичком идеологијом док су Христос и *радосна вест* остали на маргини учења овог покрета. Храм народа је временом постао тоталитарна секта. Трагични експеримент, везан за ову секту, који се зове „Џонстаун“ (Jonestown — Џонсонов град) управо то и доказује својом тоталитарношћу и друталношћу. Наиме, Џим Џонс је 1977. год. организовао камп који је требало да буде Рај на Земљи за присталице *Храма народа*. Далеко од бетона и асвалта, у сред шуме, близу обале, у нетакнутој природи изграђен је један миран и тих камп који је добио назив по омиљеном вођи. Тај камп је био лоциран у другој држави и на другом континенту. У питању су Јужна Америка и њена латино-америчка држава Гвајана³³.

Џим Џонс

²⁸ Отк 7, 4–8.

²⁹ В. „*Ти може заувек да живиш у рају на Земљи*“, Watch Tower Bible and Track Society of New York, Brooklyn 1990, 124; *Ћовјеџанство* u potrazi za Bogom (hrvatski prevod), Watch Tower Bible and Track Society of Pennsylvania, 1995, 358 или http://en.wikipedia.org/wiki/Jehovah%27s_Witnesses_and_salvation#The_27ano-inted.27.

³⁰ „*Оно у штаѡа ѡреба да верујетеѡ је зајраво оно што о видитеѡ....Па ѡако, ако Ви мене видитеѡ као ѡријатеља, бићу Вам ѡријатељ. Ако ме видитеѡ као свој оца — бићу ѡтац, онима који та немају. Ако ме видитеѡ као ѡасијеља — бићу Ваш ѡасијељ. Ако ме видитеѡ као Боја — бићу Ваш Бој.*“ Џим Џоунс.

³¹ Постоји огроман материјал у виду документарних емисија на Интернету које су радиле познате ТВ станице у којима се до детаља описују догађаји и атмосфера пре и после овог масакра. Говоре бивши чланови, чланови породица, сектолози, социолози... Довољно је укуцати на Ју Тјубу у претраживачу неку од речи (ознаке-тагове): Peoples Temple, Jim Jones, Jonestown, cult, mass suicide...

³² О феномену „црначких хришћанских цркава“ (The Black Churches) у САД-у в. http://en.wikipedia.org/wiki/Black_church.

³³ Прави разлог, заправо, за одлазак из Сједињених Држава је био тај што је Џим Џоунс имао више оптужница пред истражним органима Калифорније у вези физичког и сексуалног насиља, менталне

Месецима су људи долазили са читавим породицама, фамилијама и пријатељима у Џонстаун како би нашли мир, срећу и испуњење свог живота у овом кутку планине. Свакодневни живот становника овог *Рајској насеља* састојао се у томе што би преко дана радили на локалном пољопривредном имању а ноћу би организовали забаве, дружења и предавања. Џим Џонс би проповедао о томе како у остатку света владају зло и неправда и да се човечанству приближавају апокалиптичка времена. За децу која су боравила у кампу, а којих није било мало, била су организована посебна одељења, вртићи и школе где су проводила већи део свога времена. Брига о њима била је поверена васпитачицама и учитељицама док су родитељи јако мало времена проводили са својом децом јер „ваља се тако“...

„Не, ово није самоубиство, ово је револуционарни чин!“
Џим Џонс

На крају баладе доспели су гласови до америчког конгреса³⁴ како постоје људи који желе да напусте камп Џонстаун али то не смеју учинити јер се боје да ће бити убијени од стране чувара Џим Џонса. Иначе, камп је био добро обезбеђен чуварицама који су носили са собом оружје а око кампа су се налазиле осматрачнице. Због тога је 14. Новембар 1978. год., у виду америчког изасланства, у Гвајану дошао конгресмен Лио Рајан (Leo Ryan) са пар новинарских екипа, коме је био задатак да извиди случај и стање на терену и поведе са собом, назад у САД, све оне који би желели да се врате у отаџбину. На жалост, због страха, за повратак се пријавило само неколицина житеља.

Масовно самоубиство: 918 жртава,
Џонстаун (Гвајана) Новембар 1978.

Трагедија је почела тако што су при одласку са једног Гвајанског аеродрома конгресмен и његова посада били убијени по директном „благослову“ Џима Џонса. Одмах након тога, вођа **Храма народа** је објавио својим следбеницима, да у свету влада општи хаос, да је настао глобални рат и да Земљи прети катаклизма³⁵. Зато ће сваки члан **Храма народа** морати да попије чашу сока, у коме се налазио

контроле (mind control) и присилног наметања опијата и дрога.

³⁴ Чланови породица појединих становника кампа Џонстаун су се жалили америчком конгресу о нехуманим условима и односима у кампу, о малтретирању и пребијању које се вршило над члановима *Храма народа* у Гвајани.

³⁵ Будући да су последњи тренуци постојања ове верске секте снимани на магнетофонској траци, а која је сачувана, из разговора који је вођен између чланова секте и Џимја Џонса, види се да је Џонс имао неке преговоре са тадашњим Совјетским Савезом о комплетној евакуацији у ту земљу, или је можда лагао људе о тој операцији. Ипак, на траци се чује како Џонс каже да су је „касно за Русију“ и да мора да се учини оно што треба. Касније је снимљен филм „Трагедија Гвајане“ на основу овог магнетофонског записа и пронађених материјала. Конкретно *разговор у вези Русије* можете видети од 12:50 мин. на овом линку: http://www.youtube.com/watch?v=6_keDQ2LTel&feature=related.

отров цијанид, како би избегао ову општу катастрофу која је задесила човечанство. Џонс је тешио и приморавао своје поданике речима да то што они раде „није самоубиство већ *револуционарни чин* *јројив зла и нејравде у свейу*“. Већина је са вером и одушевљењем прихватила овај позив и почела да испија отров очекујући касније, по речима Џима Џонса, бољи и лепши свет од овога. Наиме, Џонс је обећао да све чека Рај који буду учествовали у овом „*револуционарном чину*“ а они који буду остали чека катаклизма и пропаст. Било је и оних који су се опирали и одбијали да узму учешћа на овом путовању у смрт. Међутим, уз асистенцију „помагача“ на силу су примили смртоносне вакцине са отровом које воде до (к)Раја. Број страдалих тог 18. Новембра 1978. год. у овом колективном самоубиству, али и убиству, је 909 људи. Од тога је било 234 детета(!). Овај масакр почео је и тако што је прво деци дат смртоносни коктел док су родитељи тај приказ морали са стране да посматрају. И како би ко испио овај „лек“, како га је Џонс пар пута назвао у току ове тужне процесије, одмах је био полагаан на земљу³⁶. Такву слику је и затекла полиција када је стигла пар сати касније: маса положених тела, најчешће међусобно загрњених, тамо где су породице и фамилије биле у питању, како заузима читаво једно имање. Када се уброје жртве конгресменове посаде на аеродрому са жртвама у Џонстауну, као и жртве чланице ове секте Шерон Ејмас (Sharon Amos), која је живела са троје деце у једној од кућа у власништву Храма Народу у Лемаха Гарденсу (Lamaha Gardens, Georgetown) укупан биланс ове несреће броји 918 жртава. Иначе, ова чланица Шерон Ејмас, је прво у купатилу кухињским ножем убила своја 2 детета. Најпре ћерку Крису (Christa — 11 год.) и сина Мартина (Martin — 10 год.) а затим уз асистенцију своје најстарије ћерке Liane (21 год.) је извршила самоубиство. На крају је Лајен (Liane) одузела себи живот. Само у овом злочину су евидентна два страшна греха чедоубиства, једно убиство родитеља и једно самоубиство. Петоро људи је само успело да се спасе, међу њима и једно петогодишње дете које је успело да се сакрије у оближњој шуми. Међу стварима које су касније пронађене на терену наша су се и многа писма у којима пише да чланови Храма Народа остављају сву своју имовину, покретну и непокретну, Совјетском Савезу.

Једна од верница која је страдала

Оно што се може запазити, како је време пролазило, Џим Џонсова проповед се постепено али сигурно удаљавала од изворне еванђелске поруке о Сину Божијем Који је сишао са Неба, Који живео међу људима и после смрти васкрса. Од једног сасвим уобичајног хришћанског покрета у Америци, Храм Народа је на крају постао социјално-политички покрет и програм са комунистичким начелима о једнакости људи, правди на Земљи итд. Овај Џонсонов систем, као и сви комунистички системи, у реалности је заправо био једна тоталитарна и милитаризована концепција власти, која је по својој природи завршила своје постојање самодеструкцијом. Ово је управо карактеристичан пример „судбине“ једне заједнице, идеје или покрета, протумачене у трагичној последици егзистенцијалног промашаја, онда ка-

³⁶ Направимо кратку паралелу. Свети Игнатије Антиохијски (2. век после Хр.) бесмртне и вечне Тајне Христове, које ми називамо Светим Причешћем, а које су истинска Крв и истинско Тело Христово, и које ми примамо у виду хлеба и вина, од чега не може ништа да нам нашкоди, ни телесно ни психички, он те Свете Тајне назива „*леком бесмртности*“ (— *φάρμακο ἀθανασίας*) у својој посланици Ефесцима 10, 2 што и заиста јесте прави *лек* за хришћане.

да се удаљи од свог извора, а тај извор јесу Христос и Његова Црква. Христос јесте Истина зато је и вечно „исти“ и непроменљив, и увек актуелан. У грчком језику се „истина“ етимолошки повезује са „не-заборавом“ [ἀ-λήθεια] а у православно теологији са *заједницом* (— Црквом)³⁷. Јер као што ужарени комад угљена, одвојен од ватре, после кратког времена почне губити своју енергију те се охлади, изгуби своју светлост и на крају постане прах, слично бива и са сваком верском заједницом, или појединцем, која се одвоји од свог извора (живота), благостања и истине, односно од своје Мајке Цркве која је једина чуварка Истине и вечног живота, *коју ни вратица адова неће никада надвладајти*³⁸.

Онда када НАУЧНА ФАНТАСТИКА њосџане РЕЛИГИЈА: *Jesus + UFO + Evolution*

26. Марта 1997. год. 39 чланова апокалиптичке секте „Небеска капија“ (Heaven's Gate) је пронађено мртво у Сан Дијегу (San Diego, California). Оснивачи ове религиозне групе су били Маршал Еплвајт (Marshall Applewhite) и Бони Нетлс (Bonnie Nettles). Еплвајт је био познат и по другим именима, која је сам себи давао, као што су До, Ит, Бо, Две Маслине, Два Свећњака, Један Од *Двоје*³⁹ што је био исти случај и са Бони која је такође била позната и као Ти, Пип⁴⁰, Једна од *Двоје*, Две Маслине, Две Светиљке... Њихови следбеници су их просто звали „*Двоје*“, зато што су сматрали да су они посебно изабрани за мисију у свету, баш онако како су и (буквално) разумевали Отк 11, 3–13. У Откривењу стоји да ће се на крају времена појавити „*Двоје*“ које писац откривења назива „*две маслине*“, односно, „*два свећњака*“ *ишџо сџоје љред Госџодаром Земље*⁴¹. Међутим, Бони умире 1985 док Еплвајт наставља своју спасоносну мисију за ову генерацију човечанства. Иако се учење овог култа мењало из деценије у деценију, а почели су „мисију“ још половином '70, и прелазило различите стадијуме од савременог спиритуализма, преко теософије и астрологије до НЛО-а и Еволуцује, последњи стадијум учења којим је и извршена „мисија“ Еплвајта састојало се у следећем. Будући да Земља пролазила кроз различите циклусе и периоде током свог постојања⁴², веома ускоро наступиће тренутак када ће се она „рециклирати“, односно, поново прочистити и обновити, доживети катарзу. Да би се избегло ово „рециклирање“ постоји једини начин за то а то је придруживање посади *Небеске Капије* и одлазак са Земље у „следећи ниво“ егзистенције (Next Level). Улазница за једно овакво путовање била је добровољна смрт. Иако је група била изричито против самоубиства⁴³, оно је било једини начин да се достигне и оствари „виши ниво“ у еволутивном развоју једне личности (душе)⁴⁴.

„Да, ја сам Исус Христос“
— Маршал Еплвајт

ти катарзу. Да би се избегло ово „рециклирање“ постоји једини начин за то а то је придруживање посади *Небеске Капије* и одлазак са Земље у „следећи ниво“ егзистенције (Next Level). Улазница за једно овакво путовање била је добровољна смрт. Иако је група била изричито против самоубиства⁴³, оно је било једини начин да се достигне и оствари „виши ниво“ у еволутивном развоју једне личности (душе)⁴⁴.

³⁷ В. Јован Визјулас, *Исџина и заједница*, Беседа, бр. 4, 1993, 49–92. Мт. 16:18;

³⁸ Мат 16, 18.

³⁹ Видети писмо Terrie Nettles, ћерке Еплвајтове колегинице Bonnie Nettles и суоснивачице *Небеске Капије*: <http://www.thepologeticresponse.org/40/alien-obsession/>.

⁴⁰ Ова имена по мало подсећају на имена филмских робота-јунака „Ар-ту“ и „Ди-ту“ (R-two, D-two, односно, R2, D2) из филмског серијала „Рат звезда“.

⁴¹ Отк 11, 3.

⁴² У питању је погрешна космологија која је циклична, за разлику од библијске која је линеарна, што значи да има свој почетак и своје исходиште — Царство Божије. О томе смо говори на почетку овог рада.

⁴³ <http://www.heavensgate.com/misc/letter.htm>.

⁴⁴ Да се ради о погрешној *Есџайолоџији*, будући да Еплвајт стално прича о „Kingdom of Heaven“, која је повезана са погрешном *Психолоџијом* и најзад резултирала масовним самоубиством, сведочи овај

Самоубиство су правдали својим учењем о души (Психологија) по коме је човечије тело само „возило“ које служи да вози душу на њеном путовању. Чланови су својим властитим именима додавали суфикс „-оди“ што је значило да су они „деца следеће нивоа“ (нпр. Џон-оди, Том-оди, Кетрин-оди итд). По учењу ове групе, само они који успеју да се лише свега оног што их подсећа на Земљу могу да приступе чланству и „следећем нивоу егзистенције“. То је пре свега значило одрицање од породице, пријатеља, индивидуалности, своје сексуалности, посла, новца, личне својине, алкохола... И заиста, одвојени од светских потреба, а усред света (Сан Дијега, Калифорнија), ови путници ка вишем нивоу постајања су се подвргавали веома тешким аскетским нормама. Тако, на пример, Еплвајт и још седморица мушкараца из култа су извршили добровољну кастрацију полног органа како не би имали сметњи и спотицања током свог послања које имају на Земљи — објављивање поруке о „следећем нивоу“(Next Level).

Трагедија се десила онда када је Еплвајт објавио „радосну вест“ члановима да се иза Хејл-Бопове комете, која је пролазила те године (1997) поред Земље, налази свемирски брод у коме је, нико други до, Исус Христос који ће их примити и одвести на „виши ниво“. Чувши ову „благу вест“ ученици, како их је све време звао Еплвајт, су оформили тзв. „Тим Небеске Капије за одлазак“ (Heaven's Gate Away Team). У три групе, у току три дана, чланови ове експедиције су извршили своју операцију — евакуација са Земље и спашавање самоубиством. Првог дана 24. марта 1997. године је умрло њих петнаесторо, наредног дана још петнаесторо. И трећег дана деветоро. Еплвајт се налазио у последњој групи, која је бројала три члана експедиције. Са њим су биле две жене које су се побринуле да све након евакуације остане онако како је било по плану.

Када је полиција дошла, затекла је следећи призор: тела отрованих чланова **Небеске Капије** су лежала свако на своме кревету. Сви су имали црну кесу преко главе, сви осим једне жене — она која је остала последња. Били су обучени у одело које је било налик ономе које су носили јунаци ТВ серијала „Звездане стазе“ (Star Trek). Свако је имао на оделу амблем-пришивач на коме се налазио њихов симбол и натпис „Тим Небеске Капије за одлазак“. На ногама је свако имао нови пар патика марке Најк (Nike) и у џепу по једну новчаницу од 5 долара. Међу члановима посаде налазио се и Томас Николс (Thomas Nichols), чија је рођена сестра Ничел Николс (Nichelle Nichols) позната по улози *йоручнице Uhura-e* у поменутој популарној научно-фантастичној ТВ серији „Звездане стазе“. Три члана су после овог колективног самоубиства остали у животу. Али не задуго. Месец дана касније у заједничком покушају самоубиства један члан је страдао (Wayne Cook), док је други преживео (Charlie Humphreys). Међутим, годину дана касније фебруара месеца 1998. год., није успео да издржи да живи без посаде па је и он прешао у „Next Level“. Самоубиства су учињена по истом моделу и начину као што то учинила и група раније. Једини преживели, до данас, је Рио Ди Енцело (Rio Di Angelo) чије је право име Ричард Форд (Richard Ford), док су га у посади звали Ни-оди (Neody). По договору са Домом (Еплвајтом), требало је да остане у животу како би касније, пошто експедиција оде у „следећи ниво“, преносио остатку света поруку и значај дела које је учинила експедиција „Небеске капије“. Он и данас једнако верује начелима групе и сматра да је До (Еплвајт) ванземаљско биће које је дошло на Планету да објави вест о мо-

део предавања у коме Еплвајт не прихвата да се њихов прелазак у „следећи ниво“ назове самоубиством: <http://www.youtube.com/watch?v=or26ZkucrOQ&t=46m05s>.

гућности живота у следећем еволутивном нивоу⁴⁵. То што су чланови групе учинили није самоубиство, и он је изричито против тога, већ је прелазак у „следећи ниво“ — Evolutionary Kingdom Level Above Human.⁴⁶

На крају треба истаћи, да се овде конкретно ради о НЛО-секти (UFO-cult) чији је философски систем синкретистички обухватао различита учења од хришћанства и гностицизма, преко теософије и антропософије до савременог Њу Ејџа. Еплвајт је уз помоћ два Њу Ејџ учења о души, „walk-ins“ и „ancient astronaut“ хипотезе, по којима се душе селе од тела до тела при том је могуће да биће са друге планете и сфере заузме човечије тело, успео да убеди своје чланове да је он Исус Христос и да је он биће са другог нивоа постојања — ванземаљац. Често је употребљавао фразе: „мој оџац, који је на небесима“, „царство мога оца“ „небеско царство“... Ипак, најчуднија ствар постоји један парадоксални феномен у вези учења ове религиозне групе. Наиме, сва предавања која је Еплбајт држао својим ученицима могу се и данас наћи на Интернету. Иако се десила ова несрећа, где је 39 људи изгубило свој живот, данас после толико година, и даље постоје следбеници овог УФО-култа који себе сматрају Доови ученицима. Они су постали његови ученици захваљујући предавањима која су пронашли на Интернету.⁴⁷

Слични трагични епизоде су догодили апокалиптичким сектама, са мањим бројем жртава, као што су „Давидова лоза“⁴⁸ (The Branch Davidian), и „ОМ Шинрикјо“. Ова последња група је позната по случају тровања 12-оро људи у токијском метроу 1995. год.⁴⁹ По тумачењу Откривења Јовановог од стране оснивача секте *Шоко Асахаре* (у преводу „Дух Истиине“), велика катастрофа Армагедона (— Трећи светски рат) је требала да се одигра 1. Августа 1997.

Амблем са натписом који је имао сваки члан посаде: „Тим Небеске Капије за одлазак

2. Апокалиптицизам у православљу

Да ли ми чекамо Анџихристџа или Христџа?!

„...То исто се десило у Русији у XV веку, када су њод уџицајем њројоведи „ревниџеља блаточеџиџа“ сџоџиине хиџада, ако не и милиони хриџиџана наџуџтили Божџиџи џокров, од којих су мноџи изврџили самоубиџтво из сџраха од доласка анџихристџа и џеџовоџ „духовноџ иџечџџа“. Како џо џодсеџа на наше дане!“⁵⁰

Свештенумученик Данил (Сисојев) Нови

Из свакодневног искуства, на жалост, констатујемо да је епидемија оптерећености џоследњим временима, дакле — апокалиптицизмом, у Србији, Русији, Грчкој, можемо слободно речи у целој православној васељени, врло присутна у свакодневном духовном животу Цркве што аутоматски поставља питања квалитета и садржаја

⁴⁵ Ди Енџело је 2007. године издао књигу „Beyond Human Mind: The Soul Evolution of Heaven's Gate“ у којој описује искуства са Доом. Укратко о томе погледајте његову изјаву („Rio's Statement“): <http://www.laweekly.com/2007-03-22/news/rio-s-statement/>.

⁴⁶ Као што смо поменули и за секту Храм народа, тако, када је реч у вези ове секте може се наћи јако квалитетна видео документација везана за случај Небеске Капије. Довољно је само укуцати на Ју Тјубу у претраживачу неку од речи (ознаке-тагове): Heavens Gate, Ufo-cult, suicide...

⁴⁷ Овде можете погледати једно такво сведочанство: <http://youtu.be/HsnQyruqFio>.

⁴⁸ Луковић, 295. Такође видети на YouTube-у <http://www.youtube.com/watch?v=KnohpcyGuac&feature=related>; <http://www.youtube.com/watch?v=10gBL3PMw7o&feature=related>.

⁴⁹ Луковић, 276.

⁵⁰ Свештеник Данил Сисојев, *Секџе које џараџиџирају на џправослављу*, Даниловски благовесник, 2003.

православне истине и поруке коју носе њени представници. Једна од омиљених и, готово, неизоставних тема у духовним разговорима међу верницима је питање доласка Антихриста — ко је он; када ће доћи, затим питање „жига звери“, број „666“, Нови Светски Поредак, тајна удружења—масони, илуминати, розенкројцери, ротаријанци... Стиче се утисак да је основна ствар и задатак хришћанина да се бави изучавањем и истраживањем овим појавама. Кривци због лошег стања у свету, и генерално зла, су увек други док се одговорност самих хришћана због неактивности и пасивности никада не поставља. Неизоставно питање је и улога папе у заверама које постоје у свету и против православља. Слично као код адвентиста, поглавар католичке цркве је Антихрист, најгори хришћанин, и виновник свог зла које се обрушило на православне народе. Наравно, не сме се никада заборавити унијаћење Срба у minulим вековима, масакр и геноцид у Јасеновцу. Међутим, морамо знати да целокупно католичанство, које броји преко милијарду верника, не можемо гледати само кроз призму Хрватске и Јасеновца. Јер католичко хришћанство постоји и у Бразилу, и у Аргентини, и у Пољској и на другим другим наше планете.⁵¹

Такође, пропратна тема у овом јако озбиљним разговорима је и „издајство православља“ од стране васељенског патријарха као и појединих учених теолога и епископа Православне Цркве⁵². Стиче се утисак да поједини верници, чак и поједини беседници и мисионари, више говоре о доласку Антихриста него ли о доласку Христа, чешће помињу Нови Светски Поредак него ли Царство Божије, више се дискутује, расправља и истражује симбол и значење бар кода на амбалажи производа него ли што се размишља и разговара о дубини и значају Свете Литургије и Светог Причешћа. Долазимо до закључка да се такви православни верници више баве туђом духовношћу неголи својом. Наиме, они у свом подвигу и мисији покушавају да истраже дубине и тајне тајних друштава, подруме Ватикана и католичке цркве, затим, теорије завере, у последње време, као што помену смо, и „завере православних епископа и патријараха“ уместо да истражују неисцрпно богатство православне духовности, предања и православно-васељенског погледа на свет.⁵³ Можда парадоксално звучи, али, засигурно најчешћа жаришта оваквог вида духовности и настројења јесу наши православни манастири.

И као што помену смо, овакво стање и ситуација у Цркви, повлачи за собом питање квалитета саме катихизације, учења и поруке Православне Цркве свуда у свету јер, као што ћемо на даље показати, *Апокалиптицизам* је доминантно присутан у животу и промишљању, како обичних верника тако и појединих православних, рекли бисмо, гласноговорника Новог Светског Поретка, Антихриста, Њу Ејда итд. Будући да се Апокалиптицизам као такав темељи на неповерењу и непослушању лаиката у најфундаменталније институције које чине Цркву: Сабор, Си-

⁵¹ Такође, у вези овога, видети фус-ноту 22.

⁵² Православне помесне цркве су за своје представнике у екуменским скуповима одредиле најмудрије и најврлинскије људе, онако како и заслужује једна таква дужност која је јако озбиљна, јако обухватна и веома слојевита. Некако, по правилу, о Икуменизму у Цркви, највише расправљају они који нису нити теолози, нити одређени од стране Цркве за тако нешто, а нити су прочитали иједну књигу или документ са озбиљним садржајем који де бави овом веома деликатном темом. Изгледа, да само у православљу свако може о свему да расправља и поучава... Само се у православљу дозвољава да људи износе своје ставове и неслагања без обзира да ли су стручни и компеттни за то или не. У ниједној другој друштвеној организацији не би се дозволио тако широк луксуз као што је то у православној Цркви. Постоји, огроман недостатак смиренуомља, послушања и поверења а од истих се говори о некаквом подвигу, аскетизму, посту итд.

⁵³ О православном погледу на свет и живот в.: Јован Зизјулас, „Евхаристијско виђење светла и савремени човек“, О Литургији (зборник текстова), Београд 1997, стр. 211–220.

нод, патријарх, епископ, црквено-школске институције, јер живимо у „*последњим временима*“, он представља сада и у будућности велику опасност за саму Цркву. У наредним поднасловима приказати ћемо како то у пракси изгледа.

Апокалиптицизам зурлој: што више мрзиш њају — што си већи православцац

Ако би којим случајем претпоставили да не постоји папа и католичка црква, стичемо утисак да ови „православци“ не би знали шта да раде са собом и да би једноставно и они сами престали да постоје. Зашто? Зато што се њихов идентитет и постојање граде на папи и католичкој цркви уместо на Христу, Цркви и црквеном предању. Зато што они постоје како би „одбранили веру и сачували истину“ од непријатеља православља, у српској зилотској верзији „светосавља“.... Зато што се у таквој духовности јасно примећује одсуство христоцентричне и литургијске свести, аутентичне есхатологије и истинског светоотачког духа о коме је говорио о. Георгије Флоровски када је рекао да треба да се вратимо „ка Оцима.“ „Повратак Оцима“ не значи само слепо и стерилно понављање и копирање мисли и речи отаца и покушавање да се исте примене у савремено доба. Такав подухват би био одвише вештачки, схизофрен и идеолошки настројен јер не би следио реалности живота. Међутим, таква концепција већ постоји нпр. код Амиша на западу, али и код неких наших верника који гаје идеал и живљење као у Византији или царској Русији. Тај повратак о коме нам говори о. Георгије Флоровски јесте повратак „духу отаца“ који су имали изузетну кореспонденцију и дијалог са временом у коме су живели, и који су имали изузетан стваралачки и креативан набој.⁵⁴ Свети Оци су нпр. користили јелинску философију, користили њену терминологију и појмове и давали им нова и оригинална значења (попут термина: ὑπόστασις, οὐσία, ομοούσιος, Λόγος, Τριάδα, καρτία). Овде заправо долазимо до најосновнијег промашаја целокупног зилотизма и апокалиптицизма, а то је: **грађење свог идентитета и постојања на основу негације другог**. У нашој студији помињемо да Црква као *тело Христово* гради свој идентитет на основу благодатног стања из будућности⁵⁵, из Есхатона а не из прошлости, историје, из времена. Да бисмо исправно разумели, зашто је Православној Цркви идентитет у будућности морамо се присетити речи великог подвижника и православног теолога и философа преп. Максима Исповедника који каже да је будућност веома важна за нас зато што се у будућности налази Истина. Његове речи су свима познате: „*Јер старозавешто је сенка, новозавешто је икона, а истина је будуће сјање*.“⁵⁶ Апостола Павле, такође, још у Новом Завету, готово исту мисао излаже али другачијим речима: „*Сад њедамо као у њледалу, у зајонејки, а онда*

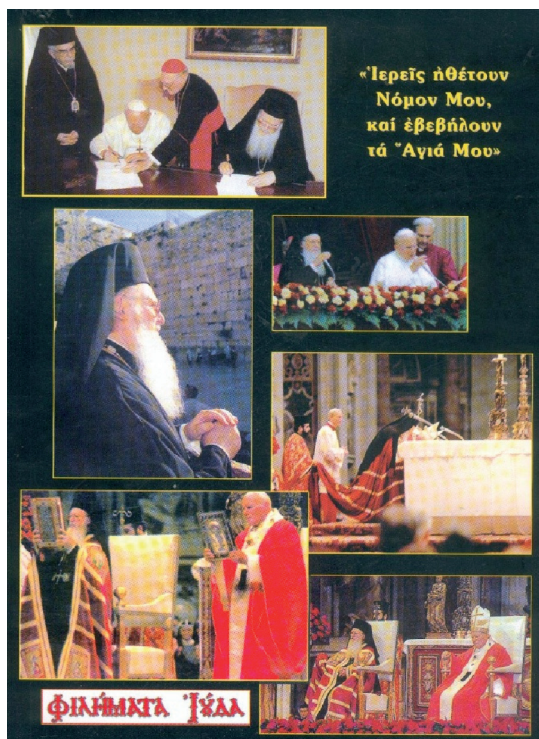
аки само слепо и стерилно понављање и копирање мисли и речи отаца и покушавање да се исте примене у савремено доба. Такав подухват би био одвише вештачки, схизофрен и идеолошки настројен јер не би следио реалности живота. Међутим, таква концепција већ постоји нпр. код Амиша на западу, али и код неких наших верника који гаје идеал и живљење као у Византији или царској Русији. Тај повратак о коме нам говори о. Георгије Флоровски јесте повратак „духу отаца“ који су имали изузетну кореспонденцију и дијалог са временом у коме су живели, и који су имали изузетан стваралачки и креативан набој.⁵⁴ Свети Оци су нпр. користили јелинску философију, користили њену терминологију и појмове и давали им нова и оригинална значења (попут термина: ὑπόστασις, οὐσία, ομοούσιος, Λόγος, Τριάδα, καρτία). Овде заправо долазимо до најосновнијег промашаја целокупног зилотизма и апокалиптицизма, а то је: **грађење свог идентитета и постојања на основу негације другог**. У нашој студији помињемо да Црква као *тело Христово* гради свој идентитет на основу благодатног стања из будућности⁵⁵, из Есхатона а не из прошлости, историје, из времена. Да бисмо исправно разумели, зашто је Православној Цркви идентитет у будућности морамо се присетити речи великог подвижника и православног теолога и философа преп. Максима Исповедника који каже да је будућност веома важна за нас зато што се у будућности налази Истина. Његове речи су свима познате: „*Јер старозавешто је сенка, новозавешто је икона, а истина је будуће сјање*.“⁵⁶ Апостола Павле, такође, још у Новом Завету, готово исту мисао излаже али другачијим речима: „*Сад њедамо као у њледалу, у зајонејки, а онда*

⁵⁴ Георгије Флоровски, „*Пајтрисијика и модерна теологија*“, Зборник: Православна теологија, ПБФ, Београд 1995, 29; Ј. Зизиулас, „*Дојринос Кајадокије хришићанској мисли*“, Зборник: Православна теологија, Православни Богословски факултет, 1995 стр. 7–17.

⁵⁵ Видети наш поднаслов „*Аскејиска њошврда: „сећање на смрт“ — сећање на будућности*“ са пропратним фус-нотам.

⁵⁶ „*Σκία γάρτα τής Παλαιάς· εικόν δέ τής Νέας Διαθήκης· ἀλήθεια δέ ήτων μελλόντων κατάστασις.*“ ΜΑ-ΕΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Πρόλογος εις τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου, II, PG 4,137D.

Једна од важнијих књига из ман.
Есфигмен „Јудини целиви“

и трагичне последице једног оваквог живљења ван границе Цркве. Наиме, последице су такве, да сада, само у Грчкој постоје 9 међусобно завађаних Синода, тачније, девет расколничких група⁶². Они се међусобно оптужују за недовољни антиекуменизам, посветовњачење, антиглобализам, за сарадњу са државом и званичном Грчком Црквом итд.

С тим у вези, можемо закључити на основу њихове делатности да су они заправо највећи узрок цепања и слабљења православног духовног простора! За разбијање Православља нису нам потребни ни Америка, ни католичка црква ни неко шести. За једно такво маестрално дело какво се спроводи довољни су они за које ап. Павле каже: „Од нас изиђоше, али не дијаху од нас; јер да дијаху од нас, остїали би с нама; али да се ѱокажу да нису сви од нас.“⁶³ „...јер ѱреба и ѱодвајања да буду међу вама, да се ѱокажу који су ѱοσїοјани међу вама.“⁶⁴ Јер као што рече наш Свети Николај Жички: „Незнање нас уди“. И управо као да се његове речи односе на зурлоте који само саблажњавају слабе у вери клеветајући православну Цркву, епископе и свештенике: „Блаїοσлови неїрїаїѱеље моје, Госїοде. И ја их блаїοσїѱам, и не кунем... Они су месїο мене исїοведали їрехе моје їред свейшом.“⁶⁵ Раскол је највећи грех од када постоји хришћанска Црква. Зато је одавно и речено да раскол неће опрати чак ни мученичка крв!

⁶² Види еп. Атанасије, *Заблуде расколника їзв. „сїарокалендараца“*, Тврдош — Братство Св. Симеона Мироточивога, Требиње — Врњци 2004².

⁶³ 1Јов 2,19.

⁶⁴ 1Кор 11,19.

⁶⁵ Николај Велимировић, *Молиїве на језеру*, молитва LXXVI (76.).

такав, почива на молитвама и благој наде свих оних који искрено призивају име Господње и који у различитости, не виде опасност и стереотипије него изазов за своју љубав, креативност и дијалог.

Остаје једна чудна недоумица када су у питању зурлоти и њихова толика преокупираност православном црквом и папом. Иако су одавно иступили из Православне Цркве зашто се и даље толико баве православним епископима, васељенски патријархом итд; зашто се не баве „својим пословима“ и својом духовношћу? Имајући у виду, све горе поменуто, сваки читалац ће доћи до закључка да они немају своју аутентичну духовност зато што је њихова квази-духовност заправо антипапизам, антиекуменизам, Антихрист и све друго које у себи носи префикс „анти-“.

За сам крај овог општег приказа о расколницима треба поменути

Айокалийицизам у Србији

„Почейком 12. века, у храмовима Зайада појавиће се иконе зверској Христиа који у зубима држи нож йраведности и йобеге.“⁶⁶

Христо Јанарас

На почетку овог поглавља морамо укратко поменути околности под којима се (по) јавио *Айокалийицизма* као феномен и духовност каквог данас познајемо (или довољно не познајемо!) кроз последице поделе и опште збуњености у српском народу и Цркви. Губитак међусобног поверења, личног и општег достојанства, саборне и хришћанске (само)свести су јасна последица вишевековне и вишедеценијске окупације српског народа под османлијском и комунистичком окупацијом. Нарочито, антицрквена култура и атеизована просвета биће основа за стварање једног новог *модуса* постојања и живљења какав се раније није могао наћи у српском народу. Потказивање, клеветање, шпијунирање комшија, пријатеља и рођака био је проверени образац за напредовање у друштву и уређењу које је имало за максимум, готово невероватно за поверовати — „*драйтсйво и јединстйво*“ (!). Након (само)рушења оваквог система као најгора последица оваквог себичног и хедонистичког солипсизма јавиће се **хидридни национализам**, који само по називу и фолклору има националну одредницу, а изнутра и у суштини је задржао нуклеус милитантног комунизма. Трагедија је позната — „*дратоубилачки*“ рат(ови).

Ембарго, санкције, изолација, рат на Космету са „целим светом“, биће логички услови да српски народ дочека почетак новог миленијума препун душевних рана и патњи у виду ксенофобија и других комплекса, некада више а некада ниже вредности. Економско осиромашење, масовна отпуштања радника, прилив избеглица из Хрватске, Босне и Херцеговине и са Косова и Метохије, услови и притисци из иностранства (Брисел, Вашингтон, Хаг...), додатно ће повећати притисак и осећај несигурности и неповерења грађана Србије у државу, нацију али и Цркву.

После демократске револуције 2000. год., дешава се једна нова реалност за државу Србију. Наиме, преживели комунистички и тоталитарни реликти, готово забрињујућом метаморфозом, проналазе уточиште у виду нове ултра-либералне идеологије која своје месијанско послање види у једној другој држави — у Европској Унији.

Што се тиче српског духовног простора, он постаје слика онога што се дешава у стварности. Деведесетих година, рафови црквених продавница били су преплављени књигама које су се искључиво бавиле питањима Новог Светског Поретка, Њу Ејџа, Антихриста, броја 666, масонеријом, антијудејством, антипапизмом, антиглобализмом итд. У томе посебно предњачи издавачка кућа „*Србина йоврайтника*“, како себе назива у наслову једне књиге, Ратибор — Реј Ђурђевић. Ова издавачка кућа, са хришћанске и историјске тачке, носи погрешан назив Ихтус, уместо Ихтис. Са процватом Интернета, у црквени интернет простор дошли су и „духовни“ видео-серијали, углавном из Русије, који су апокалиптичког карактера. У том смислу треба издвојити серијал „*Оваплоћено зло*“⁶⁷, затим, „*Дигитални анђео*“ који је доживео неколико наставака, „*Рат за душе*“ који говори о епископима „*издајницима вере*“ итд.

⁶⁶ Христо Јанарас, *Истйина и јединстйво Цркве*, Беседа, Нови Сад 2004, 110.

⁶⁷ „...йо йророчанстйву, йрей. Серафим Сарофски које се уйокойо 1833. йод. и који ће йо вољи дожијој йривремено васкрснути из мртйвих йре самој рођења анйихристиа да би йройоведао о йокајању и о бесмртйностйи душе.“ Одломак овог документарног филма. На Јутјубу: „*Dolazak antihrista — Ovaploceno Zlo o8 ofn!*“

Ове набројане појаве, које свакако нису све, биле су претходница *Айокалий-шицизму* каквог данас познајемо на нашем духовном простору.

**Монах Николај: „ко је примио нови пасош и личну карту
да сџави ѓрсџи на ужарену ринџу!“**

Имамо пример монаха Николаја⁶⁸ из Параћина, из манастира Свете Петке, познатог по томе што путује по Србији од места до места и проповеда о „*џоследњим временима*“, даје савете, благослове и буквално својим причама плаши вернике, који су по правилу неутврђени у вери. Његови обожаваоци су поставили на Јутјуб на десетине видео-снимака са говорима и тумачењима Откривења у којима он упозорава православне вернике о *џоследњим временима*, саветује да се полако спремају кофери за одлазак у шуму или пустињу како би се избегло робовање Новом Светском Поретку, Америци и Антихристу. Младим брачним паровима не саветује да имају децу јер ће та деца засигурно бити робови и слуге (на)долазећег Антихриста.

Монах Артемије и монах Николај, Барајево 2011.

Између остало тумачи и отварање седам печата из Откривења, које у многоме подсећа управо на тумачења протестаната, баш онако како смо и претходно навели у студији. Монах Николај је упамћен деведесетих година по (неуспелом) предвиђању о доласку Антихриста. Наиме, на својим предавањима по Србији он је проповедао о појави Антихриста која ће се десити 2000 године у Јерусалиму. У то време монах Николај је говорио да је Антихрист познати мађионичар и илузиониста Дејвид Коперфилд. У целој тој причи биле су и друга кандидатуре за номинацију Антихриста (године, деценије...), као што су Бил Гејтц — вероватно зато што је „најбогатији човек света“, затим Џорџ Сорос и остали. Нарочито је вредан пажње и најозбиљнијег анализирања његов савет и благослов да свако онај који је примио у Србији нову личну карту или пасош са биометријским записом података треба да стави свој прст на ужарену ринглу шпорета како би, као што кажу „...*Бојом ѓросвећени сџарци и духовници, браћа руске Цркве, раскинуо духовну веридбу са ѓаволом.*“⁶⁹ Овај став је обишао целу Србију, свуда где проповеда монах Николај, он непрестано говори и упозорава о овој замци по којој сви који су примили нова документа су заправо у духовном браку са ѓаволом. У том смислу, ако је ово тачно, Црква би морала најозбиљније да поразмисли и одлучи шта ће радити са милионима својих верника који се налазе у „*духовном браку са ѓаволом*“ будући да се сваки брак склопљен ван Цркве сматра прељубом, па и овај са ѓаволом. А о благослову „*да се ѓрсџи сџави на ужарену ринџу*“ само треба

⁶⁸ Који чак није ни јеромонах, нема благослов да служи Литургију.

⁶⁹ На два снимка са Ју Тјуба монах Николај говори о томе: Monach Nikolaj o biometriji и Monach Nikolaj o biometriji 2.

споменути, будући да би сваки даљи коментар био излишан, да је ово отворени и директни позив на самодеструкцију односно на самоповређивање човечијег тела за које ап. Павле каже да је „*сасуд Духа Светиога*“ и да је „*скупо илаћено*.“⁷⁰

Доктор теологије и философије отац Жарко Гавриловић

Такође, овде треба поменути и свештеника доктора Жарка Гавриловића који је више пута шокирао и саблазнио православну јавност својим иступима у јавност. Најбизарнија саблазан је била она у којој говори је: „*Патријарх Павле имао ванбрачну ћерку која је удаћа за једног протојереја у Београду. За време док је био у догословији патријарх Павле распурао је комунистичку литературу, био је члан комунистичке партије пре 2. св. рата, и у Сарајеву на демонстрацијама 1939. год. је узвикивао: „Доле српски Краљ!“ Патријарх Павле је радио за ОЗНУ и највероватније је многим удисивима отрешио своју душу...*“⁷¹

Све ово, и још много тога сличног, се налази у књизи овог доктора теологије и свештеника СПЦ Жарка Гавриловића под називом „*Давид против Голијата: са крстом у левици и мачем у десници*“. Између осталог др. Жарко је познати међу „ревнујућим“ православцима као борац за веру, антикумениста, антиглобалиста и бранитељ лика и дела рашчињеног епископа Артемија. Недавно је о. Жарко бодравио у српској расколничкој парохији св. архангела Михајла у Торонту где је одржао говор против СПЦ. На видеу који је овде приложен види се како узима благослов од зилотског кипријанског епископа Хризостома.⁷²

„Глас народа — глас божији“⁷³

Према писму епископа Григорија браћи архијерејима, рашчињени епископ Артемије је својом делатношћу и духовном атмосфером у епархији рашко-призренској већ две деценије припремао раскол у Српској Цркви. Сличну мисао додатно поткрепљује и владика Атанасије Јевтић који је више пута на својим предавањима говорио о озбиљности речи блаженопочившег патријарха Павла још из 2002. године по којима ће „*Артемије најравнији раскол у Српској Цркви*“. Ове патријархове речи су се заиста и обистиниле 2010. године после рашчињења еп. Артемија када је формирана парасинагога са називом „Епархија рашко-призренска и косово-метохијска — епископ Артемије“⁷⁴.

Од тада пошто, су САСабор и САСинод „погрешили“, народ (али који, колики и какав!?) преузима ствар у своје руке и стаје на страну истинског чувара православља и познатог антикуменисте, антиглобалисте и антипаписте бившег епископа рашко-призренског Артемија. Прокламује се идеја да је народ⁷⁵ чувар вере

⁷⁰ 1Кор 6,19–20.

⁷¹ др Жарко Гавриловић, *Давид против Голијата: са крстом у левици и мачем у десници*, Београд 2010, 327–328. Књига се може наћи на интернету: davidprotivgolijata.4shared.com.

⁷² На Ју Тубу укуцати: „о.Жарко узима благослов од зилотског“еп. Хризостома“.

⁷³ Овава парола у оргиналу „*Vox populi — vox dei*“ је коришћена у француској буржоаској револуцији од стране револуционара, већином масона, који су том популистичком паролом имали намеру да задобију подршку што већег народа.

⁷⁴ Више означању овог термина и природи таквог феномена у СПЦ видети на сајту СПЦ еп. Атанасије, „*Артемијева секта — парасинагога = парацирква*“.

⁷⁵ Злоупотреба народа где се примећује нова непраославна еклисиологија, која је у суштини опет позната из историје хришћанске цркве под термином пијетизам, види се из следећег примера. На видеу запису који је приложен види се како се једна групаца организовала у побуну против помесног епи-

кроз паролу „Глас народа — глас божији“. Овом популистичком паролом се директно руши дух светих отаца и дух канона. Вековима кроз хришћанску историју су Васељенски Сабори били ти који су чували веру од јереси. На тим Саборима није одлучивао обичан народ већ црквена јерархија што је сасвим природно и логично будући да је црквена јерархија та која је целокупно време свог живота посветила питањима вере и истине Цркве. Обичан народ (— лаос) се вазда бавио другим, рекли бисмо, световним пословима, сходно талентима и личном одабиру сваког појединца. Поред осталих неспретних новина које се могу видети и чути из духовног окружења монаха Артемија, остала је забележена нечувена изјава до сада у православљу од стране рашчињеног еп. Артемија у којој каже: „*Будући да сам ја епископској рашко-йризренски, без йерий-орије, онда моја епархија је цео свет.*“⁷⁶ Мишљања смо да би сваки иоле бољи познавалац Цркве закључио да оваква изјава нема никакве везе са православном Еклисиологијом и да је овакав смели дух био управо тај који је у прошлости стварао нове цркве и црквице.

На основу активне делатности на Интернету, последњих година може да се приметити да је међу следбеницима монаха Артемија, познати у народу као „артемити“ доминантно присутан моменат апокалиптицизма са готово трагичним последицама по њих самих, пошто су многи већ сада изопштени из Цркве, међутим и по саму Цркву јер стварају такво ругло Цркви какво до сада није било у историји Србије. Поменули смо у наслову „трагичне“ последице. Трагично је то што су поједини монаси и искушеници, услед погрешне духовности и настројења, кренули за рашчињеним еп. Артемијем, напустили своје манастире без благослова надлежног архијереја и касније били рашчињени и екскомуницирани од стране надлежних црквених судова. Опет још трагичнија и далекосежнија и у доцнијим деценијама тешко поправљива последица је та што је деловање Артемијевих монаха било **директно уперено против структуре саме Цркве**. Оваквим деловањем они су годинама, па и деценијама (у питању су последње две!), стварали и утицали на неповерење народа према епископима, патријарху, свештеницима и теолозима који не спадају у ближи духовни и богословски круг рашчињеног епископа Артемија. Оно што свакодневно налазимо на Интернету, на појединим артемитским сајтовима, порталима и форумима је, ништа друго до отворено **хушкање народа и агитовање против јерархије Цркве**. Таква агитација иде толико далеко да прелази у отворену хајку и линч против појединих великодостојника Цркве.⁷⁷ Заиста можемо закључити да таква сатанизација епископата није била ни за време комунизма у бившој Југославији.

Када се боље анализирају појмови које сусрећемо у свакодневном вокабулару артемита⁷⁸ лако долазимо до закључка да они верују да је Православна Црква у

скопа и свештеник у Јасенку 2008. Године ради одбране православља од новотарија и утицаја католичке цркве. На сам почетку се може чути следеће: „*Владика Николај је рекао да је народ црква!*“. Видео запис на Јутјубу: „НАРОД је црква!“

⁷⁶ Ову изјаву наћи на Јутјубу под називом: „*Моја епархија је цео свет...*“

⁷⁷ Лично смо више пута смо затекли на Интернету позив на убиство појединих епископа и свештеника који су означени као идајице православља.

⁷⁸ „*Артемити*“ је већ одомаћен назив у српском народу за следбенике рашчињеног еп. Артемија. Слична појава се јавила нпр и у Русији. „*Јованити*“ су пратили и следили сваки корак св. Јована Кроштанског. Међутим, он их је одбијао сматрају да је гуруизам штетан за православну духовност и вернике. О сличној појави говори и архим. Кипријан Керн у књизи *Пастирско богословље*. Наиме, он помиње појаву жена које је руски народ зове „мироносице“ и „кликуше“. Наиме, то су жене које су опчињене

Србији у јереси, само зато што води дијалога са неправославним или зато што се размишља о позиву папе на годишњицу Миланског едикта у Србију 2013. год. Зато је крајњи тренутак да се иступи из једна такве „неблагодатне“ цркве, сада већ екуменистичке организације, која је одавно напустила пут једног Авве Јустина, једног Светог Николаја Жичког или пут Светог Саве. Целокупна реторика попут: „прогонство владике Артемија“, „прогонство монаха са Космета“⁷⁹, „Епархија рашко-призренска у Егзилу“, „борба за веру“ затим „катакомба у Београду“, „катакомаба у Топоници“ крај н Ниша и остале катакомбе које се појављују на целој територији Србије имају за циљ да евоцирају атмосферу и период гоњења, какав је био на почетку хришћанске ере и да се прокламује већ позната идеја о јед(и)ној истинској православној цркви.

Када је реч о веома активној делатности Артемијевих следбеника на интернету треба поменути пар податак који додатно забрињавају православно јавност. Наиме, у свој тој борби против званичне православне Цркве у Србији, артемитски хакери су на Интернету оборили преко 30 православних страница на друштвеној мрежи Фејсбук, које су укупно бројиле преко 80 000 чланова! Међу осталим страницама које су имале православни садржај, вредна пажње и похвале је била страница „Шири даље њавославље“ која је имала око 13 000 чланова! Била је позната по томе што је поред православних верника окупљала и чланове који нису активни верници. Такође, је оборена и мисионарска група „Свето Писмо — Библија“. Поред највећег броја православних чланова у овој православној групи је било и чланова католичке и протестантске вероисповести који често са уживањем читали и коментарисали православна светоотачка тумачења Светог Писма

Саблазни и бојоухења на Интернету: „Истина је само једна — владика Артемије“

Симптоматично је колико верске групе са апокалиптичком основом лако баратају термином **истина**. Нпр. први адвентистички часопис се звао „*Сиражари истине*“⁸⁰. Православне секте, којих само у Грчкој има 9, отимају се за назив „*Истинска њавославна црква*“⁸¹. У Србију су из Грчке увезене две истинске (сестре) секте, које у свом називу имају реч **истина**. То су групације „флоринаца“⁸² и групација „матејеваца“⁸³. Иначе, Србија је од недавно добила још једног архијереја са титулом епископа ресавско-шумадијског из групе флоринаца. То је размонашени сабрат ман. Ковиљ Немања, у народу познато као Акакије.⁸⁴

На друштвеној групи Фејсбук, најпознатија и најагресивнија артемитска страница се зове „**ИСТИНА ЈЕ САМО ЈЕДНА — ВЛАДИКА АРТЕМИЈЕ**“.⁸⁵ Од људи

појавом неког свештеника те при помену о једном таквом свештенику, оне са пуним одушевљењем говоре о њему, диве му се итд.

⁷⁹ Треба рећи да у стварности није било никаквог прогонства од стране Православне Цркве, већ да су се монаси сами покупили и добровољно отишли за својим духовником.

⁸⁰ *Јеховини сведоци* имају популаран часописи „*Кула сиражара*“ који се често налази по улицама и прокимима већих градова.

⁸¹ Више о овоме видети одличну књигу о старокалендарцима у Грчкој и код нас: Епископ Атанасије, *Заблуде расколника* *шзв. „старокалендарца“*, ман. Тврдош — Братство св. Симеона Мироточивог, Требише — Врњци 2004⁽²⁾.

⁸² О настанку *флоринаца* б. Епископ Атанасије, „*Заблуде расколника...*“, стр. 67.

⁸³ Више о *матејевцима* у Грчкој в. Епископ Атанасије, „*Заблуде расколника...*“, стр. 61.

⁸⁴ Више о Немањи сајту „Србин истински православан“.

⁸⁵ У Православљу, истина се никада није поистовећивала са неком особом осим са Христом и заједни-

који прате деловање ове странице сазнајемо да су главни администратори странице, нико други до, Артемијеви монаси. Најактивнији чланови, а има их петнаестак, се крију иза лажних профила⁸⁶ и најгрубље и најпримитивније клеветају, вређају и омаловажавају православну јерархију. Међутим, ни ово није најгоре када је у питању оваква делатност на Интернету. Наиме, поред свакојаког вређања и клеветања, често се могу затећи отворене претње, али на жалост, и отворени позиви на линч. У њиховој режији праве се различите фото-монтаже за које би се тешко могло рећи да имају ичега у себи људског, а камо ли тек Христовог. Као и код грчких „истинујућих“ зурлота ова Интернет страница се претежно бави маршрутама и изјавама папе, васељенског патријарха, српског патријарха и „осталих екумениста и издајника у православљу“. У свом колоквијалном говору не стиже се Бога ни људи када православне епископе називају погрдним и антихришћанским именима и надимцима. Није најприкладније, нити уопште хришћански, помињати такве светогрдне надимке, међутим, ради истине, ради записа у историји и ради поуке свима, поменућемо само оне које су најрепрезентативније и који се могу често наћи на Интернету. Између осталог ови хришћани епископа Атанасија називају — **Сатанасије**, митрополита Амфилохија — **АмФИЛИОКВије**, патријарха Иринеја као и епископа Иринеја (Буловића) — **Злиринеј**, митрополита Јована Зизјуласа — **Змијулас** и сл.

Поред поменуте странице, на Интернету су познате по антицрквеном, апокалиптичким и антиекуменистичким садржајима сајтови и форуми „Борба за веру“, „Ихтус“, „Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска у Егзилу“, „Пастир добри“, „Истинољубље“, „Светосавље“, „Новинар.де“, „vladimirdimitrijevic.com“... На овим сајтовима се изричито негује култ неповерења према јерархији СПЦ, изругивању и омаловажавању одлука Светих Сабора и Синода. Вероватно због тога ниједан од поменутих сајтова нема благослов ниједног епископа.

Једна оваква духовност и атмосфера, у чијем корену јесте Апокалиптицизам који почива на неповерењу према православном епископату⁸⁷, а директно и Духу Светоме⁸⁸, проузроковала је у минулим годинама више пута организовано напуштање⁸⁹ православних Литургија од стране индоктринираног народа и у појединим случајевима и ометање и насилно прекидање Свете Литургије⁹⁰.

Наше питање онима: од када је постало православно то да се указује прстом у другога, да се клевете и опада?⁹¹ Наше православно предање нас учи да ако би требало говорити уопште о нечијем греху онда би то био наш грех. О туђем греху се

цом. Види више у студији митр. Јована Зизјуласа, *Истина и заједница*, богословски часописи Новосадске и Бачке епархије Беседа, бр. 1–4/93. Такође: http://www.verujem.org/teologija/zizjulasa_mesto%20istine.htm

⁸⁶ Називи профила су: „Српски Крајишник“, „Српска Романија“, „Светосавац“, „Светосавски ревнотељ“, „Ортодокс“, „Светосавски националиста“, „Не кради Отаџбину“, „Љубиша Правдић“, „Глас Косова и Метохије“...

⁸⁷ Без кога нема ни Цркве ни православног предања.

⁸⁸ Јер је *Дух Свети* тај који сабира и одабира нове епископе, као и све што се саборно одлучи у име Цркве јесте дело истог Духа. „Јер *уједно* би *Свети*оме Духу и нама“ су речи са првог Сабора, првих епископа — апостола у Јерусалиму (Дела 15, 28).

⁸⁹ 29. јануара 2012. године, на Часне *верие* *Ајосџола Пејтра* и *Свети*ој *Ромила Раваничкој*, монахиње ман. Љубостиња су напустиле Божанствену Литургију коју је служио епископ крушевачки Давид. После овог догађаја еп. Давид је упутио утешно слово монахињама и народу који се затекао у манастиру.

⁹⁰ Погледајте видео запис на Јутјубу: „ЗАТВАРАЈ ДВЕРИ!!! — икона пакла, вриштање у Цркви“.

⁹¹ Ово заиста подсећа на менталитет који се неговао деценијама у СФРЈ, али и у свим комунистичким режимима, где је поткљивање тајним службама и уперивање прстом у ближњег свога, био начин за остваривање ситних добити.

никада не говори. Чему нас учи Света Тајна Исповести и Покајања ако не о томе да спомињемо и исповедамо само своје грехове, страсти и слабости. Да ли је подвижништво и аскетизам, како желе да говоре о себи следбеници рашчињеног епископа Артемија, све ове што смо напред поменули? Каква је то духовност? Међутим, да се закључити из свега поменутог да је у питању тзв. „неофитска параноја, еуфорија и ентузијазам“ код следбеника једне такве идеје, који, као што смо више пута помену у раду, немају основна знања, поимања али и истинског образовања, на којим темељима почива једна Црква.

NOVINAR ONLINE
Forex trading with Masterforex. Open account now!
www.masterforex.com
Google.com

Почетна Актуелно Религија > Колумне Економија Друштво Политика Саг Забава Огласи Читуље

Миладин Р. Шошковић: Клетва
Рубрика: Актуелно, Религија, Србија, Друштво Аутор: Новинар 176 пута прочитано Датум: 15.03.2012
Одштамп

Бог убио грешне новотарце,
Бог убио срамне богоборце,
И све оне што каноно газе,
Јер то нису људи, већ наказе!

+++

Осудила се безбожна братија,
Па прогоне Светог Артемија,
Који часно и побожно брже,
Бранио њихове свете Мелтојере!

И прасето Косово нан равно,
Што га хуље отуђују срамно!
Бог убио Ната удворице,
С врха Цркве и с врх престонице!

Тај врх Цркве, горе из Синода,
Сто посто су против народа!
Тај врх горе из српске Државе,
Свакојакла зла Србина праве!

Епископ захруско-херцеговачки који клечи за врне
нису погнуте главе

У издајству истина је права,
Надлећу се Црква и Држава!
Страшило је какве су нан вође,
Јер свих зала, то су коловође!

Нисам светица да проклињат ногу,
Па се зато и обрађан Богу!
Нек' ин Господ и сви свеци суде,
Ал' се плашам да касно не буде!

Март, 2012. Миладин Р. Шошковић

**ПОДРЖИ ПЕТИЦИЈУ
СА СИНУДУ СПЦ**
**ПРОЈАВИ СЕ
НОВОТАРАЦ У
ЉУБОСТИЊИ?!**

**Владика
Крушевачки
Давид (Перовић)
ипак новотарца!**

**ПРОЈАВИ СЕ
НОВОТАРАЦ У
ЉУБОСТИЊИ?!**

Један пример агитовања против црквене јерархије на Интернету

3. Парусија и Библија из угла православног предања Православна и библијска хронологија последњих догађаја

Када се говори о *хиљадугодишњој власћи Христиа на Земљи*, као што је и наведени пример код адвентиста, треба препознати јерес „хилијазма“ која је стара готово колико и Црква. Свети оци на Васељенским Саборима Цркве нису препознали *хилијазам* као прихватљив за хришћанску Цркву⁹². Интересантно је да су и сви нововековни реформатори такође одредили хилијазам као *јерес*, изузев Калвина⁹³. По овом питању став Православне Цркве је крајње јасан. Срж учења о последњим догађајима који претходе и следе *Парусију*, односно, велики и славни, други Христов долазак, исказује се у свега једној реченици, тачније, седмим чланом *Никео — Цариградској Символа Вере*: „И Који ће ојети доћи са славом, да суди живима и мртвима, Њејовом Царсјиву неће бијти краја.“ Редослед догађаја је очигледан: ХРИСТОВ ДОЛАЗАК — СУД — ЦАРСТВО БОЖИЈЕ⁹⁴. „Хиљадугодишње Христово Царство“ је управо оно што *хришћански Credo* обзнањује речима „...Њејовом Царсјиву неће бијти краја“. Наиме, као што су многи догађаји код Јевреја описани у сликама,

⁹² Ниједан канон Васељенских Сабора се не бави директно *хилијазмом*, међутим, осудом јеретика *монџанисџа* и аполинаријеваца, који су били основни носиоци „учења о *хиљаду година*“ и потврдом одлука помесног Сабора у Иконији (230.год.) да се не признају њихова крштења, Васељенска Црква је дефинитивно одбацила хилијазам као учење Цркве. О модерном хилијазму в. др Лазар Милин, *Научно ојравдање релијџе*, Црква и секте, књига 6., Београд 1986, 94, 213–298.

⁹³ <http://www.kencollins.com/glossary/theology.htm>.

⁹⁴ Исту хронологију налазимо и код св. Јустина Ђелијског. В. Јустин Поповић, *Догматика III*, ман. Ђелијије.

параболама, симболима и бројевима тако је и сада, на један сасвим библијски начин, вечност описана као хиљадугодишње Царство, дакле, Царство које ће трајати јако дуго, односно, Царство коме неће бити краја. Подсетимо се да се у Откривењу, али и у целој Библији, помињу бројеви који симболичким путем описују пуноћу времена, испуњеност догађаја, савршенство, али и несавршенство и недостижност.⁹⁵ То су бројеви 4, 7, 40, 666, 144 000 и други.⁹⁶ Па, тако читамо у Отк 7, 4–8 да ће се узнети на небо 144 000 праведника⁹⁷ који ће владати земљом. Затим, *седам ду-ха дожијих* се четири пута помињу у Откривењу⁹⁸. У Цркви је већ устаљено од давнина да је број 7, број савршенства и број Божији.

Када ће Христос „ѿново доћи на Земљу“?

Тачан датум Христовог доласка никада нећемо (са)знати. Свето Писмо на недвосмислен и конкретан начин говори о томе: „А о дану ѿме и о часу нико не зна, ни анђели небески, до Оца мој сам.“⁹⁹ Код Светог Еванђелисте Марка, такође налазимо Христове речи и сазнајемо да поред небеских анђела о том часу и дану неће знати чак ни сам Син Божији!¹⁰⁰ Овоме још конкретније иде у прилог и онај догађај, о коме нас извештава трећи Еванђелист Лука на почетку Дела Апостолских, када апостоли узбуђени величанственим призором Христовог Вазнесења питају свог Учитеља о времену успоставе *Царства Израилевог*. У том тренутку добијају и категоричан одговор: „Није ваше знаћи времена и љећа које Оца задржа у својој власћи“¹⁰¹. Још једном се, као што видимо, децидирано наглашава да је знање о овако важном питању, рекли бисмо панкосмичком питању, једино привилегија Бога Оца. О томе шта би било на Земљи међу људима и како би се понашали, када би се знало време Христове *Парусије* и колико би једно такво знање користило човечанству а колико не, препуштамо читаоцу да сам добро размисли¹⁰². У наставку Христовог одговора апостолима налазимо и *иневмајолошко* назначење апостолске службе као и есхатолошки дискурс Цркве о *јоследњим* временима, управо онако како смо га описали на почетку овог рада. Наиме, Христос наставља своје обраћање ученицима речима: „Нећо ћете ѿримићи силу када сиће Свети Дух на вас; и дићете ми свјежоци у Јерусалиму и ѿ свој Јудеји и Самарији и све до краја земље“ (Дела 1,8). И још једном Христос најконкретније каже, при крају Матејевог Еванђеља¹⁰³: „Сиражиће, дакле, јер

⁹⁵ Митрополит Јован Зизјулас говори да се тајна броја 666 састоји у неспособности да се оствари савршенство: „Знамо да се у евраизмима кад се један број ѿнавља три ѿића ѿме указује на бесконачност ѿој броја; најр. број 7, који је број савршенства за Јевреје, кад се ѿнови три ѿића чини бесконачност савршенства. Као што је свима нама ѿознало 666 јесте три ѿића броја 6, што указује на нешто што жели да ситиће до савршенства а не може да ситиће. Бесконачно је неспособно да ситиће до савршенства. Мисли се на аниихристиа.“ Види: Зизјулас Ј., (2000), *Обожене светих као икона Царства Божијег*, Саборник епархије захумско-херцеговачке и приморске ВИДИОСЛОВ (20), стр. 17–28.

⁹⁶ О симболизму бројева у православном богослужењу в. Ιωάννου Μ. Φουντούλη, *Απαντήσεις ελετηρικής έρευνας*, Αποστολική διακονία, Αθήνα 2003, 8–11.

⁹⁷ *Јевовини сведоци*, (буквално) тумачећи овај број, сматрају да се овај број конкретно односи на њих. В. *Ти може заувек да живиш у рају на Земљи*, Watch Tower Bible and Track Society of New York, Brooklyn 1990, 124; „*Џовјећанство и потрази за Богом*“ (hrvatski prevod), Watch Tower Bible and Track Society of Pennsylvania, 1995, 358 или http://en.wikipedia.org/wiki/Jehovah%27s_Witnesses_and_salvation#The_27anointed.27.

⁹⁸ Отк 1,4; 3,1; 4,5; 5,6.

⁹⁹ Мат 24,36.

¹⁰⁰ Мк 13, 32.

¹⁰¹ Дела 1,7. Такође, в. и Књигу о Јову 24, 1–2; 1Сол 5, 1–2.

¹⁰² Више о томе в. др Лазар Милин, *Научно ойравдање релијије*, Црква и секте, књига 6., Београд 1986, 255.

¹⁰³ Мат 25, 13.

*не знаише дана ни часа у који ће Син Човечији доћи!*¹⁰⁴ Сличне савете и апостол Павле даје вернима Солуну: „А о временима и роковима, браћо, није пошредно да се иише. Јер ви сами добро знаише да ће Дан Госјодњи доћи као лойов у ноћи...“¹⁰⁴

Православно схвајање књије Ошкривења Јовановој

Свети Оци никада нису тумачили последње дојајаје, нити саму књигу Откривења, онако како смо навели у примеру адвентиста али и других нововековних протестаната којима је Откривење најосновнији садржај, извор и центар вере и доктрине. Посебно се светоотачка мисао није превише задржавала над књигом Откривења јер је ова књига првих векова била под великим знаком питања када је била у питању њена аутентичност и њено порекло. Наиме, сам садржај и стил писања са свим симболима, алегоријама, метафорама јако подсећала на апокрифе. Апокалипсис је као књига тек последњи сврстан у канон Новог Завета.

И када говоримо о њему требало би подвући једну врло важну чињеницу која се тиче православне Литургије и Ерминевтике, а то је да се књига Откривења никада не чита на православним богослужењима, ниједан њен једини део! Све остале књиге Новог Завета (Еванђеља, Дела Апостолска и Посланице) као и књиге Старог Завета имају своје време, прописано типиком Цркве, када се читају током годишњег богослужбеног циклуса, ради поуке благочестивих. Једино са Откривењем то није случај, оно се никада не чита у Православној Цркви, и то подвлачимо — ниједан једини део. Имајући у виду претходно поменуто чињенице у вези погрешног тумачења Апокалипсиса, као и чињенице које накнадно следе у току рада, можемо разумети мудри благослов и став Православне Цркве када је у питању коришћење и јавно (не)читање ове тајанствене и по свему судећи чудновате и лако опчињујуће књиге Новог Завета. Јако је значајно овде нагласити да савремене богословске дисциплине као што су управо Ерминевтика и Литургија посматрају Откривење Јованово више као *литургијско-доколошки и есхатолошки текс* и подметак него ли као хронолошки редослед апокалиптичких и катаклизмичких догајаја који ће задесити последње генерације људи на Земљи¹⁰⁵. Откривење јесте литургијски и есхатолошки текст зато што садржи многе литургијске елементе, фразе, синтагме и саме речи које данас чујемо на свакој Литургији. Откривење јесте, више од свега, *литургијска слика* вечне Литургије која ће вечно бити слављена у Есхатолошком Царству¹⁰⁶ као свадба Јагњета и Његове невесте — Цркве (Отк 19).

Саборношћ као нешорешиви карактер православној тумачења Свейој Писма

Када већ помињемо тумачење и сам начин тумачења Откривења, корисно је рећи нешто више о православном принципу тумачења Светог Писма. Као што све у Православној Цркви има саборни карактер, те је **саборност** једини *modus vivendi* Цркве (τροποσολαρχεωσ — начин постојања), једина снага и једина инспирација, тако бива и са Светим Писмом — њему се приступа саборно, на *саборни начин*. Саборно-православно тумачење Св. Писма значи тумачење које има тра-

¹⁰⁴ 1Сол 5, 1–2.

¹⁰⁵ Опширније в. Владан Таталовић, „Ехаристија Цркве као *Sitz im Leben* Ошкривења Јовановој“, Српска теологија данас 2010, Институт за Теолошка истраживања ПБФ, Београд 2011, 77–110.

¹⁰⁶ Израз вл. Атанасија, в. јер. Атанасије, *Предавања о Литургији*, ман. Жича 2008, 115, 200.

дицију и предање. Такво, тумачење подразумева корпус свих дела светих отаца и учитеља Цркве као и одлуке и канони Сабора (помесног или васељенског) ако је у питању неки нарочит и конкретан део из Св. Писма. Такође, важан фактор у вредновању и преиспитивању неког дела јесте време, или одређени период који је неопходан да прође, како би се кроз саборни дух, суд и биће Цркве проценило да ли неко тумачење (или дело) Црква препознаје као своје или не. Слична процес бива и са Саборима Цркве. Наиме, да би одлуке једног Сабора биле важне, неопходно је да наредни Сабор потврди исте. Тако овај саборни *ирисџиуи* и саборни ум постају готово непогрешиви критеријум када је у питању тумачење Речи Божије, али не и само ње него свега онога што се тиче Цркве, истине, живота и постојања саме Цркве¹⁰⁷. Овако Свето Писмо постаје књигом Литургије, књигом заједнице¹⁰⁸. Наиме, оно и јесте намењено да се чита на Литургијама, апостол Павле изричито налаже да се његове посланице читају и по другим градовима на молитвеним скуповима¹⁰⁹. Једино оваквим саборним начелом и уређењем је схваћено од стране Светих Отаца да Дух Свети управља и воду Цркву Божију. Црква на овај начин јесте *Светија* јер постаје живо јединство и синергија Светог Духа и светих — народа Божијег).¹¹⁰

Имајући у виду овај саборни *иринџиуи* тумачења Светог Писма и начин на који он функционише у Православној Цркви, за Цркву никада није био проблем указати на поједина места у делима Учитеља и Отаца Цркве, која током времена нису препозната као православна учења већ као јереси, теологумене, чак се радило и о еминентним личностима Цркве као што су светитељи итд. Овде увек имамо у виду св. Јустина Мученика и св. Иренија Лионског када је у питању јерес *хилијазма* или св. Григорија Ниског, Ориген или Дидима Слепог када је реч о апокатастази. Отац Јован Мајендорф примећује код св. Јустина Философа и проблем *субординизма* Сина у односу на Оца у суштинском смислу што такође представља јерес.¹¹¹ На Западу, нарочито код протестаната, за разлику од овог саборног, постоји индивидуални принцип тумачења по коме свако може, чак је и препоручљиво (!), да тумачи Свето Писмо. Између осталог, у овоме и препознајемо трагедију савременог хришћанства које је раздвојено и поцепано на више хиљада хришћанских цркава, верских заједница и секти. Индивидуализам појединих „харизматичних“ вођа то-

¹⁰⁷ Види више: Георгије Флоровски, „Црква: њена природа и задаџака“, Саборност Цркве (1986), 162–177.

¹⁰⁸ протојереј-ставрофор др Владимир Вукашиновић, „Библија и Литургија“, Православље (2012), бр. 1077; Георгије Флоровски, „Извудбљени библијски ум“ зборник: Православна теологија, Београд 1995, стр. 287–294, Георгије Флоровски, *Ошкровање и тумачење* објављено у: Collected Works of Georges Florovsky, Vol. I: *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View* (Büchervertriebsanstalt, Vaduz, Europa, 1987), pp. 17–36.

¹⁰⁹ „И када се ова посланица прочиџа код вас, настџојте да се прочиџа и у Лаодикијској Цркви, а ону из Лаодикије да и ви прочиџате.“ (Кол 4,16); „Заклињем вас Госџодом да се прочиџа ова посланица свој својој браћи.“ (1 Сол 5,27).

¹¹⁰ О саборном карактеру св. Писма в. Атанасије, *Како су Свети Оци видели Светио Писмо*, зборник Православна теологија, ПБФ Београд 1995, стр. 136–147, приредио Радован Биговић. У истом зборнику такође в. о. Јустин Поповић, *Како и зашџо чииџаџи Светио џисмо*, стр. 131–135. Такође, в. Тихон (Ракићевић), „Литурџијски доживљај иконе, Светио џисма и доџслужбених џексџова“, Српска теологија данас 2010, Институт за Теолошка истраживања ПБФ, Београд 2011, 301–314.

¹¹¹ Види Јован Мајендорф, *Увод у свеџооџачко доџсловље*, Пролог, Врњачка Бања, стр. 59; Хилијазам или миленијанизам (millenarianism) или словенски *хиљадулеџсџиво*, се дели на три скупине: premillennialism, postmillennialism, и amillennialism. Више о томе в. Gentry, Kenneth, *He Shall Have Dominion: A Postmillennial Eschatology*, Institute For Christian Economics 1992; Bahnsen, Greg L.. *Victory in Jesus: The Bright Hope of Postmillennialism.*, AR: Covenant Media Press, Texarkana 1999; „Millennium and Millenarianism“. Catholic Encyclopedia, Robert Appleton Company, New York 1913. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:-HnKCjw93MJ:en.wikipedia.org/wiki/Premillennialism+Premillennialism,+Postmillennialism,+and+Amillennialism&cd=2&hl=en&ct=clnk&gl=rs;http://www.kencollins.com/glossary/theology.htm>.

разлога – зато што је *последњи и највећи човеков нејријател*¹¹⁶ побеђен Христовим васкрсењем које уједно постаје други и највећи разлог наше непрестане радости и благодарења за живот (вечни) и за све што нам је подарио¹¹⁷. Смрт је прекид трајања и постојања, прекид времена, прекид живота. Победа над смрти и вечни живот су најосновнији елементи хришћанске вере у којима препознајемо егзистенцијално и онтолошко утемељење¹¹⁸. Оно Павлово: „Сага је дан *сјасења*“¹¹⁹ изречено у првом веку после Христа, са истим значајем важи и данас, тако да свест, осећај и надахнуће за црквене химнографе и песнике „*лиџурјским временом*“ управо извире из Библије и **дбдлјјског реализма**.¹²⁰

Црква мистагогијски, светотајински, односно, литургијски, кроз тропаре, кондаке, стихире, ирмосе и химне пројављује *лиџурјско време*. *Лиџурјско време* се изражава тзв. „**литургијским презентом**“. Њега препознајемо кроз речи црквених песама „*данас*“ и „*сага*“ као и кроз обичан *јрезенј* или партицип онде где би „логички“ требало да буде аорист или неко друго прошло време. Па тако, уместо „*Христјос се роди(о)*“ ми у *ирмосу* Канона на Божић појемо „*Христјос се рађа*“ или уместо да појемо „*јре 2000 јодина је јочело наше сјасење и дила је одјава вечне Тајне: Син Божији је јосјтао Син дјеве а Гаврило је јавио...*“ ми појемо „*Данас је јочетјак нашеј сјасења и одјава вечне Тајне: Син Божији јосјтаје Син дјеве, а Гаврило јавља...*“. Примећујемо како би празно и сетно-носталгично било када би се појало као у првој опцији. Ми примећујемо ово зато што смо верници Православне Цркве и зато што подсвесно већ имамо изграђен есхатолошки осећај и доживљај спасења. Да би смо још боље приказали оно што имамо у Цркви и оно што осећамо, а често нисмо тога свесни, навешћемо теолошко и опитно-благодатно искуство еп. Атанасија Јевтића које на прави начин сведочи ову есхатолошку реалност¹²¹ у Литургији. Ево цитата:

„...Е, то је тај парадоксални *лиџурјски јрезенј* — литургијска садашњост. Као што и Бог каже у Писму: „*Ти си Син мој, Ја ње данас родих*“¹²². Оно *данас* је вечност, то је вечни Божији презент, вечна Божија садашњост. Зато, за Бога нема прошлости ни будућности, не само у смислу да је то све кратко за Њега, него у смислу што је за Њега све вечна *садашњост*, али не као ток који би био, рецимо, нанизивање времена и векова. Ми људи не можемо другачије да постојимо и мислимо у овоме свету и историји, такви смо као створена бића и мислимо временски, и зато је за нас то парадоксално. Али за Бога је то све *сага*. Е, сада, литургијски је *јскок* у то Божије *сага*, у тај Божији презент, Божије *данас*. Зато се ми сећамо и онога што ће тек доћи. Кажемо: „*Блајодаримо ји за Царсјиво будуће ко-*

¹¹⁶ 1Кор 15,26.

¹¹⁷ Атанасије Јевтић, „*Есхатолошки карактер Цркве*“, Трагање за Христом, Храс, Београд, 196–214; Од истог аутора: „*Есхатологија у савременој православној теологији*“, Загрљај светова, Символ, Србиње 1996, 113–127; као и „*Светја Земља — историја и есхатологија*“, На путевима отаца, други део, Храст, Београд 1991, 5–20.

¹¹⁸ Види прот. Александар Шмеман, *Тајне Празника*, Светигора, Цетиље 1996, 10–26.

¹¹⁹ 2. Кор. 6, 2

¹²⁰ О „*дбдлјјском реализму*“ в. јер. Атанасије (Јевтић), *Предавања о Лиџурји*, ман. Жича 2008, 100, 256. Један библјјски израз арамејског порекла којим се завршава Откривење, односно Нови Завет, односно цела Библија, на савршен начин приказује дух и трајање есхатолошког времена. У питању је епиклептички израз „*Маран ајта*“ који се тројако може превести: „*Дођи Госјоде*“, „*Госјод долази*“ и „*Госјод ће доћи*“. Поред Отк 22,20 он се може наћи и у 1Кор 16,22.

¹²¹ О „*есхатолошком реализму*“ (— стварности) у Православној Цркви и у њеном предању в. јер. Атанасије (Јевтић), *Предавања о Лиџурји*, ман. Жича 2008, 100, 150, 274, 279. О „*литургијском реализму*“, в. исто дело, 214, 239 или „*евхаристијском реализму*“ на стр. 141; као и о „*богочовечанском реализму*“ в. архим. архим. Јустин Поповић, На Богочовечанском путу, Београд 1980, 92; митр. Јован Зизјулас, Символизам и реализам у православном богослужењу, Саборност бр.1–4 (2001), 13–36.

¹²² Пс 2,7.

je *hes nam daii*“ . А још нам га није дао, у односу на наше временско размишљање. Дао нам га је делимично, започео га је, али се литургијски оно већ сада предујмива, предокушава, антиципира, као предјело пред велику Вечеру... То можемо да некако представимо себи овако: да *esxaiion*, оно крајње, последње, не чека нас да до њега стигнемо; једноставно, оно долази к нама овде, и са собом доноси све што има у себи, и што нас тек очекује. Тако је литургијско сећање/спомињање окренуто и према будућности. То је, дакле, ово парадоксално литургијско, педесетничко, светодуховско свођење на *saga/ganas*, тј. са-стављање (*συν-βάλλω*, отуда: *символ*) свега у једну божанску садашњост. У иконографији је то приказано, како се вели у Псалму (101, 26–27): да ће небеса и сав свет проћи и савиће се као што се савија хаљина, или ролна папира, па је наш иконописац, византијски и српски, то представио: насликан је Анђео како држи космос са сунцем, месецом и звездама, и савија га у ролну. Сећате се, верујем, те дивне фреске, како Анђео у лету савија небо и свемир — то је, дакле, литургијски доживљај.¹²³

Црква Божансѿвеном Лиѿуријом ѿосѿјаје „икона Свеѿе Тројице“

Ово што смо управо навели од великог је значаја за нас да схватимо карактер и биће Цркве, онолико колико нам се допушта. Наиме, између осталог еп. Атанасије говори о томе како се целокупна реалност и постојање пред Богом читује као „садашњост“, као „вечно сада“, као „вечно данас“. Ако се подсетимо да се и у опиту Цркве време иконично, рекли бисмо преображено, представља *лиѿуријским ѿрезенијом* кроз речи *данас* и *сада*, или када је у питању црквено сликарство, еп. Атанасије нас упућује на правилно тумачење Анђела у лету како савија небо и свемир у ролну, онда са правом можемо потврдити православну Еклесиологију и учење светих отаца по коме је Црква, односно Литургија, „икона Боѿа“, „икона Свеѿе Тројице“.¹²⁴ Црква — Литургија је „икона Свеѿе Тројице“ зато што је она сабор и *заједница* личност баш као што је и Света Тројица сабор и *заједница* трију личности: Оца, Сина и Светога Духа. Црква је „икона Свеѿе Тројице“ зато што, између осталог, живи *есхаѿолошким начином ѿосѿјања онако* како постоји и Света Тројица, рекапитулишући у себе прошлост и будућност, „*все* (— свете) и *всја* (— творевину)“¹²⁵ у вечно *данас*, у вечно *сада*. Литургија је простор где време продира у вечност и где вечност продира у време.¹²⁶ На овим елементима почива Царство Божије. Само је овако „*Блаѿословено Царсѿиво Оца и Сина и Светѿога Духа сада* и увек и у *векове векова*. *Амин*.“ Само оваквим продором Недеља постаје Осми *дан* и само овако она је-сте Васкрсење које води у *незалазни дан*, у *невечерњи дан* у *живот вечни*.

„Лиѿуријско време“ на ѿимеру и ѿракти боѿслужбеноѿ живоѿа цркве

У наставку ћемо као пример *лиѿуријскоѿ времена* навести познате тропаре, кондаке и ирмосе које појемо Недељама и празницима на сабрању у Цркви:

¹²³ в. јер. Атанасије (Јевтић), *Предавања о Лиѿурији*, ман. Жича 2008, 208–209.

¹²⁴ Видети докторску дисертацију: ιερομ. Αθανασίου Μ. Γεβτις, *Νεκκλησιολογία του Αποστόλου Παύλου κατά τον Ιερόν Χρυσόστομον*, Αθήνα 1967, 122, 123, 211, 213 или превод на савремени грчки језик у издању Γρηγόρη, Αθήνα 1984, 123, 125, 241, 244 односно на српски језик јер. Атанасије Јевтић, *Еклесиологија Св. Аѿосѿола Павла*, ман. Тврдош — брат. Св. Симеона Мироточивог, Врњци — Требиње 2006, 117, 135, 140, 142, 162, 241, 244; јер. Атанасије (Јевтић), *Предавања о Лиѿурији*, ман. Жича 2008, 60; еп. Игнатије (Мидић), *Биће као есхаѿолошка заједница*, Пожаревац 2008, 164; протојер. Георгије Флоровски, *Саборност и Евхаристија*; Ј. Зизиулас, „Евхаристија и саборност“, *Гласник СПЦ* 52 (1971) стр. 110–121.

¹²⁵ О смислу речи на Литургији „*все* и *всја*“ в. јер. Атанасије (Јевтић), *Предавања о Лиѿурији*, ман. Жича 2008, 65–66, 80, 83, 121.

¹²⁶ в. јер. Атанасије (Јевтић), *ѿоменуѿо дело*, 127, 151 (в. фус-ноту на тој страници).

Тропар Васкрсни. Гласа 1., 3., 5., 7.¹²⁷

Данас дође спасење свету, певајмо Васкрсломе из гроба, и Началнику живота нашег; јер разрушивши смрћу смрт, победу даде на-ма, и велику милост.

Васкршњи Кондак 3. гласа

Васкрсао си *данас* из гроба Милостиви и нас си узео од врата смрти. *Данас* се Адам *весели* и *радује се* Ева, и пророци заједно с патријарсима *певају неиресџано*, божанску силу власти Твоје.

Кондак претпразништва (!)128 Рождества Христовог,
глас 3., 20. децембар/2. јануар

Дјева *данас иде* да неизречено роди предвечног Логоса у пећини: Весели се Васељено, слушајући, и прослави по Анђелима и пастирима, превечнога Бога, који је желео да нам се јави као Дете.

Ирмос прве песме Великог канона на Рождество Христово,
Светог Козме Мајумског — Мелода, глас 1., 25. Децембар/7. Јануар

Христос *се рађа* — *славийе!* Христос с небеса — у сусрет му изађите! Христос на земљи — узнесите се! Певај Господу сва земљо! У весељу пој народе! — Јер Он се прослави

Кондак Рождества Христовог, глас 3., 25. Децембар/7. Јануар

Дјева *данас* Надсушаственога рађа, а Земља пећину *принноси* Непреступном. Анђели с пастирима *прослављају* у песмама, а мудраци са звездом *ишују*, јер се ради нас роди Дете мало, Превечни Бог.

Кондак на Обрезање Господње, глас 3., 1./14. Јануар

Господ свих *ирри* обрезање и људска сагрешења, као Добар, обрезаује. *Данас гаје сјасење светиу*. Радује се међу небеским силама Творчев јерарх, светлоносни Василије Христов, познавалац божанских тајни.

Кондак претпразништву Богојављења, глас 4. 2./15. Јануар

У водама јорданским *данас* си био Господе, Јовану говорећи: Не бој се да Ме крстиш, јер Сам дошао да спасем првосазданог Адама.

¹²⁷ Овај тропар је најкарактеристичноји пример *лийуирјиској времена* у Цркви зато што се поје сваке Недеље пред сам почетак Литургије, на крају јутрења, сем празником.

¹²⁸ Стављамо узвнички желећи да нагласимо „*хришћански парадокс*“ јер се у пртпразнству Христовог рођења, слично као и код Богојављања које овде такође наводимо, 5 дана пре поје: „Дјева *данас иде да неизречено роди ирвечној Лојоса*...“

О „*хришћанском, ирвоставном и лийуирјиском парадоксу*“ в. јер. Атанасије (Јевтић), *Предавања о Лийуирјији*, ман. Жича 2008, 28, 74, 75, 151.

НАЈДИВНИЈИ ПРИМЕР у вези живог доживљаја „*лийуирјиској времена/ирезенџа*“ и његове „парадоксалности“ какве налазимо у богослужбеном животу Цркве, са нама дели еп. Атанасије: „Сећам се у Светој Гори: препиру се поједини млађи монаси са старијим и искуснијим, па певају ови млађи, рецимо, када је Храм посвећен Богородици или Рођењу Христовом, па се пева кондак Храма сваке Недеље и сваког Празника, сваки пут када се служи Литургија, пева се: „Дјева *данас* Надсушаственога рађа“. Па кажу млађи: Немојте то „данас“ него хајте да кажемо само: „Дјева рађа“, а да оставимо ово „*данас*“, јер није *данас* Божић, него то „данас“ треба певати само на Божић. А они старији кажу: Али чекајте, браћо, Божић је увек. Вечно је Божић на небу. Иако се Христос једном родио — Он је вечно Рођени и вечно славио то Рађење, то је вечно Божије *Данас* — као у Псалму (2,7). Исто као што је васкрсао, исто као што је послао Духа Светога: претвара се прошлост и будућност у вечно трајну Садашњост. Дакле, певамо увек „Дјева *данас* Предечнога рађа“. Види „Предавања о Литургији“, екскурс на стр. 92.

Кондак Богојављења, глас 4., 6./19. Јануар

Јавио си се *данас* Васењени Господе и светлост Твоја обасја нас који Ти певамо: Дошао си и јавио си се, Светлости Неприступна.

Тропар Благовештења, глас 4., 25. Март/7. Април

Данас је почетак нашег спасења и објава вечне Тајне: Син Божији *иосѣјаје* Син дјеве, а Гаврило *јавља* радосно-благодатну вест. Због тога, заједно с њим, *кличемо* Богородици: Радуј се, благодатна, Господ је с тобом!

Тропар и кондак Ваведeња Пресвете Богородице, глас 4., 21. Новембар/4. Децембар

Данас је, праслика Божијег благовољења, и проповед људског спасења; у храм Божији *се* Дјева *уводи*, и Христа свима *наџовешѣава*. И Ми јој громогласно ускликнимо: Радуј се испуњење Творчева домостроја.

Најчистији храм Спаситељев, најскупљи дворац и Дјева, свештена ризница Божије славе, *данас се води* у дом Господњи, *уводeћи* заједно благодат која је у божанском Духу. Њу песмама *славе* Божји Анђели, јер је она обитавалиште Небеско.

Кондак Покрова Пресвете Богородице, глас 3., 1./14. Октобар

Дјева *данас* у Цркви *ѣредсѣѣји* и са светима се *невидљиво моли* Богу за нас. Анђели са архијерејима *се клањају*, Апостоли са пророцима *се веселе*: Јер превечнога Бога за нас *моли* пресвета Богородица.

Има још много примера у црквеној химнографији где налазимо *лиѣурѣјски ѣрзениѣ*, односно, где се пројављује *лиѣурѣјско време, међуѣим*, из практичних разлога ми смо поменули само оне који су везани за Господње и Богородичине празнике и који репрезентативно упућују на есхатолошки карактер Цркве.

Свeѣи Јусѣин Ћелијски о времену, Божансѣвеној Лиѣурѣји и Царсѣву Божијем (Есхѣѣону)

За сам крај као прави пример истинске синтезе теорије и праксе, навешћемо конкретно мисли највећег српског теолога 20. века Св. Јустина Ћелијског које потврђују оно што смо претходно помињали у вези Литургије и времена односно о „литургијском времену“.

Свeѣи Јусѣин о саборносѣв времена у Цркви

„У Цркви Христовој и време је саборно: апостолско доба је сво, живо и делатно, и у наше време. И сва доба, од апостолског до данашњег, жива су и делатна као Свето Предање Цркве; својим бесмртностима она живе и делају кроз нас, све до Страшнога Суда. Додашња прошлост Цркве је сва у нашој садашњици. У Цркви се свако доба, свако време, учлањује, уживљује у вечност кроз богочовечност која представља суштину васцеле Цркве и свега црквеног. Ми смо заиста потомци свих доба и свих чланова што су постојали до нас. Од свију њих има понешто у нама. То су оне ћелије бесмртности, које се на своје путу у вечност стално оваплоћују у све садашњице, носећи у себи све прошлости. Свака садашњост је бесмртност свих прошлости. Шта је Христова Црква временски? Сва прошлост увек присутна, кроз садашњост путује у будућност, која се завршава вечносћу. У вечности су сва времена Цркве саборна, католичанска и просторно и временски, целостна. И још: Црква је богочовечанска радионица у којој се време прерађу-

је у бесмртност и слива у вечност. У ствари, у Цркви постоји само садашњост — вечна садашњост.¹²⁹

„Ради чега постоји време? Какав је смисао времена? — Да оваплоти вечност — оваплоћењем Бога у човеку; и да кроз Богочовека изврши обожење човека, и преко човека, времена и простора = света.¹³⁰ Оваплоћење Бога Логоса, очовечење: центар времена и материје, човека као психо-физичког бића.“¹³¹

„У Цркви је прошлост увек садашњост, а време увек вечност.“¹³²

„Време је увод у вечност, увертира у живот вечни; време је исечак вечности.“¹³³

Свѣѣи Јустѣин о Божансѣвеној Лиѣурѣји

„Света Литургија је увек била центар и срж сваке у истини православне душе. Загледајте у душу православних светитеља и подвижника и ћете видети да су изаткане од литургијских осећања. Преживљавање литургијских тајни као суштине своје личности, једини је начин који од обичних људи ствара — богољуде, од несветих — светитеље.“¹³⁴

„Света Литургија је непрекидно вршење спасења и обожења човековог бића: врши се грандиозни Домострој спасења = Домострој обожења, обогочовечења.“¹³⁵

„Света Литургија? Увек лествица, мост у Небо. Сваки дан си на Небу. Све што је у њој — на мах те пребацује у онај свет, међу Анђеле и Светитеље. Свака молитва — зар није лествица душе у Небо? Какво унијије — када постоји Света Литургија!“¹³⁶

„Ако би се све тајне вере хришћанске, све тајне Новог завета, Завета Богочовека Христа, и све тајне Цркве Христове, Цркве Богочовекове, могле свести на једну тајну, онда је та тајна — Света Евхаристије, Света Литургија Цркве. Јер нам појављује и даје васцелог Господа Христа у свом чудесном богатству и раскошју Његове Богочовечанске Личности и Његовог Богочовечанског Тела, које је Црква. Јер је Света Литургија: Црква са Христом и у Христу, и Христос међу нама и међу нама.“¹³⁷

„Срж је Свете Литургије, светоотачки речено: Бог постаје човек да би човека начинио богом.“¹³⁸

„Литургијско Сабрање верних у Христу и причешће Христом открива и пројављује Тајну Цркве као тела Христовог; литургијско Свето Причешће је увек Тело свежеживог Господа Исуса: „Ово је тело моје;“ и ми смо њиме и кроз њега увек Његови, свагда наново Његови а и оних који се са нама тим Светим телом причешћују.“¹³⁹

„Зато је на стварности богочовечанског Тела Спаситељевог засновано све: и Црква, и Причешће (=Литургија), и спасење, и братство, и бесмртност, и живот вечни. Од тог пресветог Тела зависи све, на њега се све своди. Зато је причешћивање неопходно док Он не дође (1Кор 11,26). А после? И после ће Свето Причешће (= Небеска Литургија) би-

¹²⁹ Архим. Јустин Поповић, *Домаћинка Православне Цркве: Православна Филозофија Исѣјине*, 3. том. Доступно на Интернету: <http://www.svetosavlje.org/biblioteka/Avajustin/DogmatikaPravoslavneCrkve/DogmatikaPravoslavneCrkve240.htm>.

¹³⁰ Рим 8. глава; Еф 1. и 4. глава; Кол 2,1.

¹³¹ архим. Јустин Поповић, *На Бојочовечанском љуѣу*, Београд 1980, 144.

¹³² еп. Атанасије Јевтић, *Божансѣвена Лиѣурѣја: Хрисѣос — Нова ѣасха*, 4. Књига, Хиландар — Острог — Тврдош 2009, 554; Монографија о Светом Јустину Ђелијском „*Време је исечак вечности*“, Београд, 2006, 106.

¹³³ Монографија о Светом Јустину Ђелијском „*Време је исечак вечности*“, Београд 2006, 83.

¹³⁴ Јустин Поповић, *наведено дело*, 45.

¹³⁵ Исто, 151.

¹³⁶ Исто, 172.

¹³⁷ Архим. Јустин Поповић, „*О овом ѣреводу Свѣѣих Лиѣурѣја*“, Божанствена Литургија, Београд 1978, 223.

¹³⁸ *Исѣо*, 224.

¹³⁹ *Исѣо*, 225.

ти неопходно људском бићу у вечном царству Господа славе. Зато се на Светој Литургији после Светог Причешћа и молимо умилно и чежњиво: „О велика и свесвета Пасхо, Христе! О Мудрости, и Логосе Божији, и Сило: дај нам да се причешћујемо Тобом у *не-залазни Дан Царства Твог*“.¹⁴⁰

„У Цркви се све земаљско прерађује у небеско.“¹⁴¹

„Света Литургија је доживљавање благодатне саборности, најшире и најдубље, јер то све: од Свете Тројице до последње твари доживљује једну исту мистерију — Богочовечанску“.¹⁴²

„Православље не зна за мистицизам. Оно зна за **Богочовечански реализам**: богочовечанско доживљавање, преживљавање, живљење, живот. Никакав мистицизам — ван Богочовечанских реалности нема вредности. Једини посредник између Бога и људи: Богочовек Христос (1Тим 2,5).“¹⁴³

5. Аскетизам и Есхатологија

„Сећање на смрт̄“ — сећање на будућност̄

„*Οἰροσῆιιη!* Ниједан човек који је *σῆκαο сећање на смрт̄*, *никада више неће биῆи у σῆању да зῆреши.*“

Лествица, поука VI

Са претходно изнетим тврдњама, о томе да сваки тренутак, сваки дан, свака година, деценија и век, представља за хришћане *последњи еон*, почевши од догађаја отеловљења Логоса Божијег Господа Исуса Христа, се слаже и православна аскетска традиција¹⁴⁴. Није мали број старца који говоре да треба живети и бити спреман као да је сваки дан последњи и као да ће баш данас наступити Суд Христов¹⁴⁵. Архимандрит Софроније Захаров феномен „сећања на смрт̄“ тумачи у егзистенцијално-онтолошком смислу¹⁴⁶. Питање смрти је једно од најосновнијих и најдубљих питања у човековом животу, по коме, у односу на њу, заправо, у односу према крају, човек одређује свој живот¹⁴⁷. Заправо наш идентитет се гради на основу краја, односно, на основу будућности. Будућност и јесте једини идентитет Цркве и Свете Литургије¹⁴⁸. Свети Григорије Богослов у свом писму саветује пријатеља да „*више живи у будућности неῆо ли у садашњости*“ и да посвети свој живот, *сећању на смрт̄*.¹⁴⁹ С тим у вези у аскетској пракси „сећање на смрт“ постаје сећање на Други Христов долазак и Његов Суд¹⁵⁰. У овоме несумњиво видимо есхатолошку димензију ове монашке праксе.

Када већ помињемо аскетизам и св. Литургију подсећамо оне који не виде подвиг у св. Литургији, него га траже негде ван ње у себи — у својој индивидуи итд, да

¹⁴⁰ Архим. Јустин Поповић, *Тумачење Посланица 1. и 2. Коринћанима*, Београд 1983, 146–150.

¹⁴¹ Монографија о Светом Јустину Ђелијском „*Време је исечак вечности*“, Београд 2006, 106.

¹⁴² архим. Јустин Поповић, *На Бојочовечанском њују*, Београд 1980, *Сѝослов* 1,87.

¹⁴³ *Исѝо*, *Сѝослов* 1, 92.

¹⁴⁴ Видети овде у продужетку последњу реченицу светог Срафима из поднаслово: „*Једно есхаѝолошко искусѝиво у близини Свеѝоῆ Серафима Сарофскоῆ*“.

¹⁴⁵ Види: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:H9QL-wc1e7IJ:www.verujem.org/teologija/allejev_duhovni_zivot.htm+%D1%81%D0%B2%D0%B0%D0%BA%D0%B8+%D0%B4%D0%B0%D0%BD+%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D1%9A%D0%B8+%D0%B0%D0%BB%D1%84%D0%B5%D1%98%D0%B5%D0%B2&cd=1&hl=el&ct=clnk&gl=rs.

¹⁴⁶ п. Νικολάου Σαχάρωφ, *Αυαπῶ ἀρα υπάρχω — Η θεολογική παρακαθήκη του γέροντα Σωφρόνιου*, Εν πλω, Αθήνα 2008, 309, 303–318.

¹⁴⁷ *Исѝо*, 306.

¹⁴⁸ Еп. Игнатије Мидић, „*Црква и њен идентѝиῆет̄*“, Сећање на будућност, Београд 1995, стр. 13–28. митр. Јован Зизулас, *Еклицѝолошке ѝеме*, Беседа, Нови Сад 2001, 27, 34; <http://www.spc.rs/sr/crkva>; http://verujem.org/teologija/ziziulas_identitet_crkve.htm.

¹⁴⁹ *Επιστολή* 31, 39, *Επιστολή* 168, 39, *Επῆ Ηῆ*, 1.2.5.2, PG 37:607A.

¹⁵⁰ п. Νικολάου Σαχάρωφ, *Αυαπῶ ἀρα υπάρχω...*, 304.

је Литургија, између осталог, и *аскейски ѝпросѝор* и *месѝо ѝодвиѝа* у коме свако од чланова у оквиру заједнице упражњава и вежба се у највећим хришћанским врлинама као што су: милосрђе, (о)праштање, разумевање, љубав, свесрдна помоћ итд. Ако си у свађи са неким или си се огрешио о некоме — не можеш приступити Тајнама. Иди и помири се са њим и тада дођи у заједницу љубави — *кинонију*.

Молиѝва као есхаѝолошки чин и реалноѝ

Есхатолошку димензију видимо и у самом чину молитве. Молитва сваког верника и монаха јесте есхатолошки чин из неколико очигледних разлога. Најпре зато што молитвеник у акту и тренутку молитве ипостазира (— оприсутњује) Бога са којим остварује дијалог љубави (— молитву). Молитвом он такође, *овде и сада*, оприсутњује прошлост, сећајући се свега онога што се претходно збило, прослављајући и благодарећи, најпре, Творцу за Његову милост и доброту и иштећи опроштај грехова учињених свесно и несвесно, мишљу, речју или делом према Богу, према ближњем и према самом себи. Молитва по својој природи је окренута напред, ка будућности. Молитвеник проси од Господа помоћ, снагу и живот за сутра, за прекосутра, за будућност. Такође он у својој молитви ипостазира своје ближње чинећи ипостасну и онтолошку заједницу личности. Та заједница превазилази овдашња ограничења времена и простора трансцендира у област вечног и бесмртног. Зато како и у личној молитви, тако и на Проскомидији¹⁵¹ и Литургији нико ко је преминуо није изгубљен и није мртав. Сви су живи у живоме и бесмртном Богу. И најзад, молитвеник завршава своју молитву помињући преславно и име животворне свесилне Тројице са оним есхатолошким завршетком „...*сада и увек и у векове векова. Нека буде ѝако*.“¹⁵²

Потврду свега овога што сада излажемо можемо осетити сваки пут када се нађемо у близини неког духовника, старца, монаха. Сву милину и радост коју осећамо са једном таквим „божијим човеком“ јесте осећај Раја, среће, топлине и спокоја. Такав тренутак желимо трајно да задржимо, да увек остане, да постане „вечно данас“.¹⁵³ Овакво искуство се не дешава нимало случајно нити је психолошког карактера, напротив, то је есхатолошки реализам.¹⁵⁴ Овај реалан есхатолошки доживљај осећамо зато што је у нашој близини неко ко непрестано обитава у молитви, неко ко са сваким својим (уз)дахом призива најсветије име Бога и неко ко небо носи у својој души, у своме осмеху и лику.

Такво искуство, које у наставку рада следи, је осетио оног облачног дана и Николај А. Мотовилов у близини светог Серафима Саровског. У опису свог апофатичког и есхатолошког искуства, доцније написао је у својој белешци, да је тада осетио, „*неисказану светѝлостѝ... ѝиѝину... мир... неисказану радостѝ која исѝуњава срце... блаѝоуханије и ѝоѝлоѝу као да се куѝа у ѝоѝлој води*“.¹⁵⁵ Свети старац

¹⁵¹ О суштинском значају Проскомидије за Литургију в. прот. Александар Шмеман, *Литургија и живоѝ*, Светигора, Цетиње 1992, 135; од истог аутора такође: *Евхаристѝија*, Хиландар 2002, 83–87.

¹⁵² О молитви, богослужењу, иконизацији и о оприсутњењу (ипостазирању) митр. Јован Зизјулас каже следеће: „Ко одриче иконизацију као лично присуство (— ипостазирање, оприсутњење, прим. преп.), одриче саму могућност молитве и богослужења на православно начин. **Богослужење без иконизације је вежбање у психологији, најистакнутија самообмана и илузија**“. Види митр. Јован Зизјулас, „Симболизам и реализам у православном богослужењу“, Саборност, Пожаревац 2001, 27.

¹⁵³ Таквав живи пример наводимо у наставку рада, у поднаслову: „*Једно есхаѝолошко искуство у близини Светѝој Серафима Саровској*“.

¹⁵⁴ Видети цело поглавље са насловом: „**БОЖАНСТВЕНА ЛИТУРГИЈА КАО АУТЕНТИЧНИ ПРАВОСЛАВНИ ОПИТ ПОСЛЕДЊЕГ ВРЕМЕНА — ЕСХАТОНА**“.

¹⁵⁵ Овај опис нам несумњиво подсећа на речи Апостола Павла који говорећи о длодовима Светога духа каже следеће: „*А ѝлод Духа јесѝе: љубав, радостѝ, мир, блаѝостѝ, дуѝоѝтрѝење, добротѝа, вера, кро-*

је рекао веома важне ствари тада: „То је од Духа Светиога. Царство Божије је у нама¹⁵⁶. Сјање у коме смо сада доказ је за њо.“ Потпуно исто искуство су имали апостоли Петар, Јаков и Јован приликом чудесног преображења Господњег на гори Тавор. Тада су рекли Господу: „Учишељу, добро нам је овдје биши; да саградимо њри сјенице: једну шеби, и једну Мојсеју, и једну Илији, — не знајући шиа љовори (Петар).“¹⁵⁷ И најзад, сво ово православно предање о пријемчивости Есхатона сада и овде врхуни у богословско-аскетској дидаскалији св. Григорија Паламе и исихаста који су живели у опиту невечерњег дана созерцавајући Таворску свећлоси¹⁵⁸.

Најзад и сама молитва над молитвама, изречена од Господа и указана да буде пример осталим молитвама, *Оче наш*, јесте по садржају, природи и месту у Литургији — есхатолошка молитва. На то упућују речи као што су: „Који си на Небесима“, „да се светии име Твоје“, „да дође Царство Твоје“, „да буде воља Твоја на земљи као на небу“, „хлеб наш насушни (— Христиа) дај нам данас“, „...јер је Твоје Царство и сила и слава у вијекове. Амин.“ Будући да је за хришћане „хлеб насушни“ сџм Господ Исус Христос, молитва Оче наш се налази у Божанственој Евхаристији у центру есхатолошког врхунца Литургије, непосредно пре самог причешћа хлебом живоиа које јесте бесмртно тело Христово.

Нама је њошребна онћолоија у духовности а не њсихолоија!

Да је ово исправно тумачење од стране православне Цркве потврђује и сам Господ параболом „о хлебу који силази са неба“.¹⁵⁹ У овој параболу се 7 пута непосредно говори о Христу као хлебу живоиа који силази са неба, а сам Господ да би нагласио важност ове истине 4 пута понавља и каже: „Ја сам хлеб живоиа“ и додаје „који једе од њега не умире!“¹⁶⁰ И у овим великим речима јасно видимо онтолошко утемељење наше вере и Евхаристије, а никада психолошко! Једење хлеба ради живота је најегзистенцијалнија потреба човека. Христос својим Еванђељем — вечном истином и науком, подиже човекову усмерење, назначење и прекупацију са егзистенцијалног нивоа у онтолошки, тј. у вечни. Овде видимо да се наша вера и духовност директно баве питањима живота и смрти. Стога, православно предање није психологизација вере, индивидуализам, спиритуализам, гуруизам, згражавање светом, мизантропија, шовинизам, етнофилетизам, историцизам итд.

Христово Еванђеље је у најзорнијем облику сво проткано егзистенцијалним, онтолошким и есхатолошким истинама о оваплоћењу, васкрсењу, преображењу, вечном животу, Царству Божијем, Цркви и Богу. Све остало осим овог што жели да се наметне Еванђељу временом постаје идол који замагљује истину Цркве.

ишоси, уздржање“ (Пл. 5, 22–23).

¹⁵⁶ Упореди са Христовим речима: „...јер њле, Царство Божије унушра је у вама.“ (Лк 17, 21).

¹⁵⁷ Лк 9,33; Мт 17,5.

¹⁵⁸ јер. Амфилохије Радовић, *Тајна Свете Тројице њо Светом Григорију Палами*, Острог 2006; Јован Мајендорф, *Свети Григорије Палама и ѡрвославна мислиика*, Београд 1995.

¹⁵⁹ Јн 6,27–71.

¹⁶⁰ Јн 6, 50.

Једно есхаџолошко искусиџво у близини Свеџої Серафима Саровскої¹⁶¹

Старчево духовно чедо Николај Александровић Мотовилов¹⁶² у својој забелешци, која се чува у архиву манастира Дивјејева, коју је 1903. године објавила његова удовица Јелена Мотовилова, описао је како му је преподобни Серафим Саровски објаснио циљ хришћанског живота и како се преобразио пред њим.

„Дан је био облачан,“ записао је Мотовилов, „земља беше покривена дебелим снегом, који је стално падао, када ме отац Серафим постави да седнем поред њега на једно оборено стабло. Господ ми је открио, рече ми, да сте ви у детињству желели да сазнате који је циљ хришћанског живота. Вама су саветовали да посећујете цркву, да се молитe, да чините добра дела, јер се у томе, говорили су, састоји циљ хришћанског живота. Али вас тај одговор није могао да задовољи. Стварно, молитва, пост, ноћна бдења као и сви други хришћански подвизи, добри су као такви, али циљ нашег живота није да само то испуњавамо, јер су то само средства. Прави циљ хришћанског живота је да задобијемо Духа Светога. Морате знати да само оно добро дело доноси плодове Духа Светог, које је учињено из љубави према Христу. Према томе, задобијање овог Духа је циљ нашег живота. У ком смислу ви говорите да треба задобити Духа Светог, запитах оца Серафима; ја то не разумем. Задобити значи стећи, рече ми он. Ви сигурно знате шта значи стећи новац. То исто важи и за Светог Духа. Циљ земаљског живота за обичног човека је да заради новац, или да стекне почаст, одликовања и награде. Свети Дух је такође капитал, и то вечити капитал и једино благо које никако не престаје. Свако дело учињено из љубави према Христу доноси благодат Светога Духа; у сваком случају, молитвом се то најлакше постиже, јер је она оруђе којим увек располажемо. Може се догодити да би сте желели да идете у цркву, али да црква није близу, или да је служба свршена. Или имате жељу да уделите просјаку, али њега нема; или желите да будете непорочни, али за то немате снаге. Али молитва, за њу увек има могућности, она је доступна како богатом тако и сиромасу, како ученом тако и простом, јаким као и слабим, здравом као и болесном, праведном као и грешном. Снага молитве је огромна, више него све друго, она даје Духа Светога.

Оче, рекох, ви све време говорите о благодати Духа Светога, коју треба задобити, али како и где је могу видети? Добра дела су видљива, а зар Дух Свети може бити видљив? Како могу знати да ли је Он са мном или није? А он ми рече да благодат Светога Духа, која нам је дата приликом крштења, сија у нашем срцу упркос нашим гресима и тами која нас окружује. Она се појављује у неисказаној светлости онима преко којих Господ најављује своју присутност. Свети Апостоли су опипљиво осетили присутност Духа Божјег. Запитах га: Како бих ја лично могао да постанем сведок? Тада отац Серафим обави руку око мене и рече ми: Пријатељу, ми смо сада обојица у Духу, ти и ја. Зашто не гледаш у мене? Оче, рекох му, не могу да вас гледам, јер је ваше лице постало светлије од сунца и очи су ми засењене. Не плашите се, ваше Богољубије, рече отац Серафим, јер сте и ви сада постали светли као и ја. И ви сте сада испуњени Духом Светим, иначе не би вам било могуће да ме видите таквим. И нагнувши се према мени, шапну ми благо на уво: Свим срцем молио сам Господа да вас удостоји да видите, телесним очима, овај силазак Његовог Духа. И ево, узвишена милост утешила је ваше срце као што мајка теши своју децу. Дакле, пријатељу, зашто ме не погледате? Не бојте се ничега, Господ је са вама! Ја га тада погледах и сав претрух. Замислите: у средини сунце, при његовом најсјајнијем блистању по-

¹⁶¹ Из књиге: „Циљ хришћанскої живоїџа је задобијање Духа Свеџоїа — Свеџи Серафим Саровски“, може се наћи на Интернету са истим називом или: „Есхаџолошко искусиџво са свеџим сџарцем Серафимом Саровским.“

¹⁶² У вези списка који се приписују Николаја А. Мотовилова постоје многе контроверзе о чему најбоље говори издавач Александар Стрижев у тексту „Шта није рекао ѝреџодобни Серафим?“. Те контроверзе су везане за описе последња времена и Антихриста, док за овај текст који који је пред нама овде нисмо наишли ни на шта сумљиво.

дневног лучезарја видите лице човека који са вама разговара. Видите покрете његових усана, израз његових очију, чујете његов глас, осећате да једна његова рука лежи на вашем рамену, али не видите ни ту руку, ни то лице, већ једино ту заслепљујућу светлост која се распростире свуда око вас, и која обасјава својим сјајем снежни покривач којим је покривен пропланак, као и снежне пахуљице која падају попут белог праха. Шта осећате?, запита отац Серафим. Тишину и мир које не могу изразити, рекох. Шта још осећате? питаше он. Неисказану радост која испуњава моје срце, одговорих. Та радост коју осећате, рече он, ништавна је када се упореди са оном радошћу за коју је речено да око још не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, што уготови Бог онима, који га љубе. Нама су дати само наговештаји ове радости, али шта казати о правој радости? Шта још осећате, ваше Богољубије? Неисказану топлоту, рекох ја. Какву, пријатељу! Ми смо у шуми, сада је зима и свуда је снег око нас... Каква је то топлиота коју осећате? Одговорих: Као када бих се купао у топлој води. Осећам такође мирис, какав никад до сада нисам осетио. Знаш, знам, рече он, ја вас хотимично питам. Тај мирис који осећате је благоуханије Духа Божијег. А та топлиота о којој говорите није у ваздуху, већ у нама. Загрејани њом, пустињаци се нису бојали зиме, јер су били одевени благодатном хаљином, која им је замењивала одело. Царство Божије налази се унутра у нама. Стање у коме смо сада доказ је за то. Ето шта значи бити испуњен Светим Духом. Да ли ћу се сећати ове милости која нас је данас посетила?, запитах ја. Верујем да ће вам Господ помоћи да сачувате ово у свом срцу, јер то није дато само ради вас једнога, већ преко вас, осталом свету. Идите с миром и нека Господ и Његова Пресвета Мајка буду са вама!“ И кад је напуштао оца Серафима, забележио је Мотовилов, виђење није престајало: старац је био у истом положају који је имао у почетку разговора и неисказана светлост и даље и даље га је обасјавала. Разговарајући с ученим архимандритом Макаријем, ректором семинарије, преподобни Серафим је објашњавао како има боље од бољег. Ову своју тезу он је ставио на дугачку линију свечовечанске драме, од почетка до краја. „Има боље од бољег, радости моја,“ говорио је он. „Ово је истина и под водом, и на земљи, и на небесима. Под водом алге су добре, рибе су боље, бисер је најбољи. На земљи растиње је добро, животиње су боље, човек је најбољи. На небу стоји чин над чином, лик над ликом, коло над колима, све боље од бољег. Тај поредак важи и за сву историју рода људског: детиње доба трајало је до Закона, младићко под Законом, а кад се наврши време, тј. у зрелом добу, посла Бог Сина Свог Јединородног. Од тог времена, радости моја, и отпочели су последњи дани који ће се завршити невечерњом светлошћу.“

Старац Порфирије о Антихристу и броју 666

У продужетку наводимо делове разговара између нашег савременика старца Порфирија и његових духовних чеда, који су вођени са темом у вези Антихриста, броја 666 и последњих времена. Код овог благодатног старца, оно што се одмах примети из његових духовних поука, созерцања и разговора јесте изразита христоцентричност, тачније потпуна преданост Христу, Његовој љубави и вољи. Такав христоцентричан и хриstopодобан живот и подвиг свакако није лако постићи. У том смислу, када је у питању ово старчево христољубије, можемо рећи да оно управо представља видљиви плод непрестаног обитавања у *Исусовој молитиви*.

Једног дана сам упитао старца Порфирија у његовој келији:

„Старче, много се говори у последње време о броју 666, о доласку Антихриста, који се приближава — неки, наравно, тврде да је већ дошао, о електронском жигу на десној руци или челу, о сукобу Христа са Антихристом и пропасти овог другог, о Другом Доласку Господњем. Ви, шта кажете о свему томе?“

Старац одговори:

„Шта да кажем? Не кажем да сам видео Пресвету Богородицу, да ће бити рата и тако даље. Знам да ће доћи Антихрист, да ће бити Другог Доласка Господњег, али када не знам. Сутра? После хиљаду година? Не знам. Међутим, ја се не узнемиравам због тога. Зато што знам да је час смрти за сваког од нас Други Долазак Господњи. А овај час је веома близу.“

***

Говорио нам је кад сам био са једним братом:

„Нека нас не муче последња времена, нити Антихрист и његови знаци. Јер, треба да знате, ако у себи имамо Христа, ни у чему не може нам нашкодити Антихрист, ни најмање.“

***

...Било је то оних дана одмах после Чернобилске катастрофе (1986. год.). Народ је био јако узнемирен и долазило је на десетине дневно код старца док је био у Атини, и тако узнемирени питали су старца, шта ће бити; да ли ће доћи антихрист да нас жигоше бројем 666?

И тада ми старац рече:

„Оче Атанасије“, ухвати ме и стусну ме за руку, „ја сам сада слеп, моје телесне очи не функционишу, јер имам рак на хипофизи (жлезди), међутим, имам духовне очи и њима гледам. Пре него што одеш желео бих да ми кажеш нешто. Реци ми, шта је рекао старац Емилианос у вези број 666 и Антихриста?“

Ја одговорих:

„Старче, прекјуче на синаксису (— братском састанку) нам је рекао (старац Емилианос) да не бринемо. Ми треба да се бавимо Христом и са њим да имамо живи однос а да Антихристу не придајемо много значаја, зато што ће Христос бити центар нашега живота а не Антихрист.“

Одмах (старац Порфирије) удари рукама о кревет и рече:

„Јој, шта то чујем, драго моје дете, шта ја то чујем? Слава Теби Боже што нађох једног духовника који се са мном слаже! Знаш, дете моје, ови духовници, овде у свету, шта су све направили!? Колико су само узнемирили душе верника, и створили толике проблеме, и породичне и психолошке са тим бројем 666. Не могу људи ноћу да спавају, узимају лекове и седативе (ψυχοφάρμακα και υπνωτικά χαλάκια) да би спавали! Шта је то? Каква је то ствар?! Такве ствари Христос не жели. И да ти кажем још нешто.“

„За нас хришћане, када живимо Христом, за нас не постоји Антихрист. Хајде реци ми, овде где ја седим на кревету, можеш ли и ти сести?“

Рекох му:

„Не, Старче.“ Каже ми: „Зашто?“ Одговорих му: „Јер, ако седнем на вас, спљоштићу вас.“ Каже ми: „А када ћеш моћи онда ти да седнеш овде?“ Кажем му: „Тек када ви одете, онда ћу моћи ту да седнем.“

И онда старац Порфирије наставио:

„Тачно тако, дете моје, тако се догађа и са нашом душом. Када у себи имамо Христа, може ли да дође антихрист? Може ли да уђе ма које друго супротно постојање у нашу душу? Зато што данас, дете моје, немамо Христа у себи зато и бринемо о антихристу. Када ставимо Христа у себе, све постаје Рај. Христос је све и тако увек, дете моје, да говориш људима, а противника немојмо се плашити. И где да ти кажем нешто. Када би сада дошао сам антихрист са неком справом са ласерским зрацима да би ме обележио на силу

бројем 666, ја се не бих забринуо. Рећи ћеш ми, старче, зар то није знак антихриста? Да, али и хиљаду 666 неиздрисиво да напише по мени ласерским зрацима, ја се не бих забринуо. Зашто? Зато што, дете моје, и прве мученике су бацали зверима, они су се осењивали крстом, а зверови су постајали као жагањци; бацали су их у море, осењивали би се крстом и море је постајало земља по којој су ходали; бацали су их у ватру, осењивали би се крстом и ватра је постајала пријатна свежина. Благословено моје дете, шта смо ми данас? Верујемо ли у Христа? У крст? Ма, зашто ли је Христос сишао? Зар није сишао би окрепо наше слабости? Тако, дете моје, да кажеш своје Старцу, и да говориш људима да се не боје антихриста. Ми смо деца Христова, ми смо деца Цркве.“

Ово што сам чуо оставило је веома велики утисак на мене. Још је додао старац: „Да ти кажем нешто. Рекох: „Реците старче.“ „Како је дошао у Атину васељенски патријарх Димитрије?“ Одговорих му: „Авионом.“ „Добро, знам да је дошао авионом, међутим, са којим је документом дошао?“ Кажем; „Са пасошем, старче“. — „Чији је то пасош, грчки или турски?“ Рекох: „Не знам“. Па, како то не знаш; дошао је са турским пасошем. И добро, а реци ми ти, који грб имају Турци, то ваљда знаш?“ Рекох: „Не знам, старче“. „Е стварно претерујеш, не знаш који је грб Турске?!“ „Њихов грб је полумесец. И да ли знаш шта кажу оци наше Цркве за полумесец, после појаве Мухамеда?“ Кажем: „Не, не знам старче“. — Ех, какав си ти то теолог, када не знаш ове ствари. Ништа онда, узимам ти диплому и бацам је кроз прозор! (у буквалном преводу „цепам диплому“!). Старац се, наравно, шали...

„Полумесец је знак Антихриста. Ако је дакле полумесец антихристов знак, и наш патријарх на свом пасошу има тај антихристов знак, са свим оним печатима који се налазе у пасошу, да ли је у реду онда да кажемо да је наш патријарх Антихрист?! Таман посла, дете моје, наравно да не.“ И наставља: „Немојмо толико ограничавати Еванђеље и његову поруку! Није Христос толико ускогруд (στενωμαλос!) колико смо ми као људи, онда када желимо да бранимо некаква наша права. Ово да кажеш своје старцу и људима: Немојте се дојати нити Антихриста нити броја 666.“¹⁶³

6. Закључак: проблеми, решења, перспективе

Случај „Артемије“, поред свих лоших консеквенци којих смо поменули, има и једну добру, и то врло важну за нашу тему али и Цркву уопште. Овај случај коначно после више деценија духовног магновења у СПЦ ствара суд (— кризу). Суд који, као некада у ранохришћанским списима: у Дидахију¹⁶⁴, Варнавиној посланици и Пастиру Јерми, јасно разлучује *два њуша*¹⁶⁵. Та два пута постављају низ следећих питања о којима се раније није јасно промишљало, а то су: чиме Црква по свом назначењу треба да се бави; на чему се темељи; и куда иде? Да ли Црква треба, у најизузетнијем случају као што то бива код зилота и других апокалиптичара, да се бави Новим Светским Поретком, Антихристом, Њу Ејдом, антиглобализмом, антипапизмом, песимизмом... или Црква треба да благовести и објављује Царство Божије проповедано још од св. Јована Претече Господњег¹⁶⁶, а завештано Самим Установитељем као *шело Христово* на свакој Литургији?¹⁶⁷

Случај „Артемије“, поред осталог, поставља у први план и питање духовништва у Цркви: које је право место, али и која је улога духовника у животу верника?

¹⁶³ (Ανθολόγιο Συμβουλών Γέροντος Πορφύριου, δ' έκδ., Η Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος, Μήλεσι Ἀττικῆς 2003, σελ. 71, 72–75).

¹⁶⁴ Ови списи између осталог говоре о „*њушу свейлосџи* и *шаме*“, односно, о „*њушу живоша* и *сврџи*“.

¹⁶⁵ „Покајте се, јер се *јирближи Царџиво Божије!*“ (Мт 3,1).

¹⁶⁶ „Ово чинише у мој *сиомен*“ 1Кор 11, 24.

¹⁶⁷ Видети уводне напомене: митр. Јован Зизјулас, „*Христолоџија* и *јосџојање*“, Беседа бр.3–4/1992,173.

Самим тим, наново се редефинише и улога и место парохијског свештеника — пароха. Најпре, да ли је задатак духовника да верника приведе себи, што је директни облик *гуруизма*, или пак Христу? Коме треба верник да пројави послушање, у кризним случајевима по Цркви: да ли свом духовнику, односно — епископу, или Сабору (епископа)? Затим, поставља се питање односа верника и пароха. Да ли је парох стихијски постављен у нашем месту само да служи тек тако, док ми одлазимо у оближњи манастир јер је тамо духовнија Литургија, духовније појање и кретање монаха, или је парох одређен од стране Цркве и епископа да буде предводник литургијско-евхаристијске, живе парохијске заједнице.

Сва ова питања веома јасно упућују на потребу за једним озбиљним преиспитивањем квалитета и садржаја црквене катихезе, православног учења и суштине црквене поруке човеку и свету. Каква је улога православних догмата (истина) у животу¹⁶⁸? Да ли су *дојмайши Цркве давно прошло време* за просечног православца, нешто што је било важно и актуелно само до 8–9. века? Колико се један просечан православца интересује за тајну Свете Тројице; колико је свестан Светога Духа у свакодневном животу и његове улоге у Светој Литургији, епиклези... И најзад, како заиста и исповеда православну веру? Да ли Христос има две личности или једну; или, колико Христос има природа; да ли је Он само Бог или је само човек; или је и Бог и човек — Богочовек?!¹⁶⁹ Какво је догодилично прослављање православних светитеља а не „упасти“ у паганизам и многобоштво... Могли бисмо поставити многа питања која јесу **основна** за православну веру, а за која смо уверени, да би поколебала, не само просечног православца већ и просечног српског попа када би се наша пред њим. Ово несумњиво показује неопходност потребе за једном **неокатихизацијом** која би била заснована на светописамским истинама и основама, и светоотачко-богословским догматима (истинама).

Такође, с тим у вези поставља се питање методологије и реализације самог поучавања у Цркви. Наиме, какав нам допринос може дати православно богословље; да ли је оно уопште корисно и потребно за Цркву или је оно, како га види један просечан православца, „чиста философија“, „схоластика“, и „просипање из шупљег у празно“ где „уопште нема подвига“? Одговор на све ово нам може пружити само познавање аутентичне, православне Еклисиологије која исправно прописује уређење у Цркви, (по)стављајући ствари на своје место. Захваљујући њеној природи, једна таква аутентична православна Еклисиологија возглављује у себи сва учења и истине које су изречене богословским наукама и дисциплинама.¹⁷⁰ Те тако, она обухвата и Догматику (са Тријадологијом, Христологијом, Есхатологијом...), и Литургику, и Канонско право, као и Ерминевтику, Омилитику¹⁷¹ и др. Православна Еклисиологија нам снажно наглашава епископоцентрични и саборни карактер наше Цркве корз векове. Овакво епископоцентрично утемељење Цркве и саборна свест искључују сваки вид **гуруизма** и **индивидуализма** који су заправо њихови сурогати. Ово је евидентан пример практичног доприноса православног Богосло-

¹⁶⁸ Да ли „Символ вере“ само несвесно на Литургији исповеда а у пракси и животу не зна ништа о основним начелима вере?

¹⁶⁹ О овоме више од митр. Јована Зизјуласа „*Еклисиолошке теме*“ и „*Дојмайске теме*“ у издању новосадске Беседе, год. 2001.

¹⁷⁰ митр. Јован Зизјулас, *Еклисиолошке теме*, 168–170.

¹⁷¹ Најосновнији разлог сазивања Васељенских сабора су били управо проблеми у Цркви: јереси и расколи. Проблем је био тај који је сабирао епископе Цркве. Тако су расколи, шизме, парасинагоге и јереси антиподи саборности и јединства Цркве. Ракол и јерес су највећи и најопаснији греси који могу постојати. Зато ни крв мученичка не може их спрати ни оправдати!

вља и Еклисиологије у Цркви. Он је могао бити и егзистенцајано важан за све оне несретне артемијеве монахе који су сада изопштени из Православне Цркве, да су претходних година темељно истраживали, управо, поменута начела на којима постоји Православна, Саборна, Апостоласка и Јед(ин)на спасајућа Црква. Наравно, огромна је одговорност и њиховог духовника; да ли их је упућивао у светоотачку истину и веру или их је упућивао на антиекуменизам, антиглобализам и остале врле *анџиизме* које смо претходно помињали.

Све су ово питања и проблеми о којима се не сме ћутати у православној јавности, посебно не богословској. Јер богословски допринос и његово назначење јесте у томе да истражује узроке проблеме којих је увек било¹⁷², указује и упозорава на њих, као и да благотворно пружа лек и решења на основу вешевековног светоотачког предања и искуства али и на основу слободног, увек новог и стваралачког односа према животу и стварности.¹⁷³ Због тога сматрамо да је одсуство богословског погледа на *последње време*, као и уопште одбацивање и(ли) избацивање богословља из духовног живота Цркве, један од главних разлога због чега је неколицина верника и монаха, уплашени паранојом апокалиптицизма и антиекуменизма отишло, рекли бисмо несвесно и незналачки, у раскол не слутећи стварне опасности и последице које следе из једне такве духовне авантуре.

Просто, да се не би више, у будућности, у нашој Цркви поново појавио неки случај „Артемије“, Црква би морала, јасније профилисати своје образовно-школске институције¹⁷⁴, овде мислимо на православне богословије и факултете. Образовни систем би морао бити холистички формиран. Шта то у пракси значи? За разлику од садашњег схоластичког система где су богословске науке и дисциплине међусобно раздвојене, и као да постоје независно једне од других, холистички модел би имао заједничку базу свих наука и дисциплина. Окосница те базе би чинила знања и истине велике и нераздељиве богословске пентаде: Тријадологије, Христологије¹⁷⁵, Еклисиологије, Литургије и Ерминевтике (— Свето Писмо). Наравно, да све оне, већ у себи, имају есхатолошку усмереност као основну поруку Еванђеља и Цркве. На основу сажетих и основних истина ових богословских наука и учења могуће је формирати јединствени и компактни, а пре свега делотворни, образовни црквено-школски систем. Убеђени смо да оваква конкретна **синтеза богословља** може успешно образовати и едуковати будуће епископе, свештенике, вероучитеље и др. са способностима да ваљано, у складу са предањем, одговоре на изазове сваке епохе. Стекнута знања и искуства овом **перихоретичном синтезом богословља** ће засигурно гарантовати да будући клир и вероучитељи неће проповедати, као што

¹⁷² О светоотачком приступу према животу само писали када смо говорили о схватању о. Георгија Флоровског „повратку оцима“, које није само пуко копирање и понављање отачких мисли у савремено доба.

¹⁷³ Такође, дивне предлоге о промени црквено-школских институција даје проф. Радован Биговић. Црква и Друштво, Хиландарски фонд при Богословском факултету СПЦ, Београд 2000.

¹⁷⁴ Када говоримо о Христологији ми подразумевамо и Пневматологију, које су међусобно нераздвојиве и не могу постојати независно једна од друге.

¹⁷⁵ Практичан узор и архетип такве **саборности** која обједињује и спаја, откривамо православном Тријадологијом. Тријадологија је увек упућивала на *Тријодјасни начин њосјојања* Свесвете Тројице као *тјијос* постојања Цркве (видети овде наш поднаслов „*Црква дожансјвенном Лишурјијом дива „икона Свѣтје Тројице“*“), у којој три различите личности, са истом природом и суштином, ипак нераздељиво и неодвојиво (са)постоје. Међу дожанским личностим (ипостасима) постоји међусобно прожимање љубави и хармоније (о перихорези/прожимању в. прот. Јован Брија, *Речник ѡ православне тшеолоије*, Хиландарски фонд при Богословском факултету СПЦ, Београд 1999, 353–354), и свака личност има своја непоновљива и различита својства, којима не представља разлог конфликтности унутар Тријаде. Такође, свака од личности има посебну улогу у Домостроју спасења света. О овоме: митр. Јован Зизјулас, *Еклисиолошке тшеме*, 57–59.

се неретко дешава, са својих позиција о Антихристу, Новом Светском Поретку, чиповањима и бар-кодovima итд, већ саму суштину Еванђеља о Христу, Његовом Царству, Цркви, Литургији, Предању и богоподобној Традицији... Овакав приступ ће развијати и изграђивати, пре свега, саборну свест, личност и навике код ученика и студената¹⁷⁶ али и активни однос према животу, околини и стварности, пошто ће се једино тако избећи духовне замке индивидуализма, психологизације и спиритуализације вере, као и конфронтација са светом...

Између осталог, видели смо да се током хришћанске историје, када се напуштао аутентични апостолски дух и осећај Есхатона, увек и изнова рађала нова квази-есхатологија пројављујући се као извитоперење духовности и реалности, у виду *апокалиптицизма*. Такав апокалиптицизам се у свом најдемонскијем виду завршавао као колективно самоубиство, као у примерима религиозних група **Храм народа** и **Небеска капија**, или ако је у питању наш православни духовни простор — Русија у 15. веку. Можемо рећи такође, на основу онога што смо приказали овде, када је реч о онима који себе називају **ревнитељима** и **чуварима вере**, монополистима над „истином“ итд, да ни они нису далеко од самоубиства, али самоубиства које је духовне природе и које одводи од спасења. То **духовно самоубиство** које одводи од спасења у Христу, свети оци су назвали: обмана, обсена и прелест. Такви верници су заправо и прави адресанти ове студије. За такве ревнитеље ап. Павле говори: „*Јер им свједочим да имају ревности за Бога, али не њо разуму. Јер не познајући њравде Божије и настјојећи да своју њравду утврде, не њокорише се њравди Божијој.*“¹⁷⁷

Из свега што смо до сада поменули и изнели пред нашег цењеног и пажљивог читаоца, треба рећи и закључити следеће. Наша православна Есхатологија је нераскидиво сједињена са Божанственом Литургијом и богослужбеним животом Цркве, баш као и Христологија са Пневматологијом, Тријадологијом и Еклисиологијом. Као таква, православна Есхатологија представља плод огромног богатства и ризнице светоотачког Предања и Учења. Она је, као и све у Цркви, пре свега, егзистенцијалног и онтолошког карактера, а не психолошког. Ради правилног *разликовања духова* унутар религиозног простора уопште, неопходно је познавање и продубљивање знања и искуства православног Предања, и унутар њега Есхатологије, Еклисиологије и свих православних догмата Цркве. Ова наш рад највише и упућује на тако нешто, и зато жели да афирмише и нагласи активно, стално и пажљиво читање светих отаца, богослужбених и литургијских текстова, као и самог Светог Писма.

Циљ рада, између осталог, је да покаже онима у Православљу, али и свима другима којима је Апокалиптицизам основни садржај вере и духовности, да је таква опседнутост *њоследњим временима* већ постојала раније како на Западу тако и на Истоку у прошлим вековима и деценијама и да страх од Антихриста, његовог царства није ништа ново у људској историји. О присуству Антихриста али и Антихриста на земљи, као што смо поменули у раду, је писао још св. Јован Богослов.¹⁷⁸ Међутим, коренити заокрет што се тога тиче јесте суштинско питање које постављамо пред свима: Да ли ми „чекамо Христа или Антихриста“?! Многима је узбу-

¹⁷⁶ Рим 10, 2–3.

¹⁷⁷ 1Јов 4,3; 1Јов 2,18; 1Јов 2,22.

¹⁷⁸ 2Сол 2,3.

дљив сав тај мистицизам одевен велом тајне око *сина ѿоидли*¹⁷⁹, око тајних друштава, тајних симбола и знакова. Међутим, апокалиптичка духовност се јавља из маловерја, страха и више од свега, из непознавања, неупућености, али и недовољне посвећености, основним хришћанским истина и догматима. Овоме треба посебно додати и неразумевање смисла и тајне богослужбеног живота. Зато смо овом студијом покушали делимично и не у потпуности, да изнесемо тајанственост Литургије, и мистично-литургијско поимање времена. Наводећи есхатолошко-мистагогијске елементе православне Литургије и црквеног богослужења можемо слободно рећи да нема тајанственијег и мистичнијег друштва у свету од саме Цркве.¹⁸⁰ Црква као *мистично Тело* носи Тајну вековима (са)чувану само за оне који су иницирани и који су чланови њеног најсветијег друштва (— заједнице). Тајна над тајнама јесте Христос, присутан *сага* и *овде* опитован од оних Који Га виде просветљеним видом и кушају просветљеним чулима. Оваквом тумачењу доприноси схватање и разумевање Тајне Миропомазања. Света Тајна Миропомазања просветљује наша чула да бисмо могли у духовном животу и на Литургији да созерцамо и окусимо божанску љубав, благодат и светлост. Без ове Тајне ми не можемо да прихватимо духовне и узвишене дарове који нам се изобилно дају. Међутим, трагедија је та што људи нису свесни (тих) Тајни присутних на свакој Мистагогији¹⁸¹, у свакодневном животу. Људи, у своме незнању, више воле и дају се привући **окултним мистицизмом**, не знајући и не слутећи какво богатство тајни и тајанствености чува православна Литургија, православно предање и православни живот у Христу. Православни мистицизам је по природи докосошки и врхуни и остварује се на свакој Мистагогији кроз Тело и Крв Христову. Христос је Тајна над тајнама и Мистерија над мистеријама а Божанствена Литургија је Култ на култовима, Служба над службама! Свако ко верује овако нема потребу за окултним и апокалиптичним јер је Тајна већ присутна и Есхатон (последње време) је већ **данас**, иако још није. Да ли верујеш у то?!

Eschatology vs. Apocalypticism (Liturgical — Orthodox understanding of the end times and their tragic consequences caused by the false (spiritual) experience in the history of Christianity)

Summary: The study represents a theological synthesis of the Orthodox eschatology, liturgical and eucharistic theology, ecclesiology, hermeneutics and sectarianism with a tendency to have educational character which may be practically applicable in the parishes, schools, colleges or in the missionary field. Through examples and shocking events that are paradigmatically stated, in the West as well as in our country, the author wants to achieve the objective and i.e. to alarm the Orthodox intellectual public, focusing on the problems that exist in reality and the prevention / cure which extends through systematically addressed learning about the Church, the Kingdom of God and the liturgy. Having in mind that in recent years the Internet has become a major research resource, certain documents that we used in the study, both video and written, have been linked. By doing so, we provided our readers with the opportunity to access a multi-media reading which accompanies the study. The study can be downloaded (.pdf) on this web page.

Keywords: End times, the kingdom of God, liturgy, ecclesiology, apocalypticism, eschaton, the Antichrist

¹⁷⁹ Нарочито је ово важно за древну Цркву, у периоду гоњења.

¹⁸⁰ Μυσταγωγία = тајновођство, увиђење у Тајну, увођење у Литургију.

¹⁸¹ О светотајинском животу видети: Св. Николај Кавасила, *О живојш у Христу*, Беседа, Нови Сад 2002 и прот. Александар Шмеман, *Евхаристија — Тајинство Царства*, ман. Хиландар, 2002.

„Εσχατολογία vs. Αποκαλιπτιцизм“ (Πравославное литургическое понимание последнего времени и апокалиπτιческие учения в протяжении всей истории христианства)

Аннотация: Данная работа представляет собой богословский синтез православной эсχατοлогии, литургического и евхаристического богословия, еκκλесиολογίας, герменевтики и сектанства. Она может быть применена в практике в приходах, школах, факультетах или в миссионерской деятельности. Наша цель: через впечатляющие примеры и события, как на Западе, так и у нас, возбудить православную интеллектуальную общественность. Таким образом мы не только что указываем на реальные проблемы, существующие в Церкви, но одновременно предлагаем и превенцию, и лекарство — систематически обработанные православные святоотеческие учения и предания о Церкви, Царству Божию и Литургии. В рамках научного исследования, мы пользовались содержаниями (текстом и видео) с Интернета. Предлагаем вам скачать эти мультимедиа содержания в виде PDF формата со страницы:

Ключевые слова: Последнее время, Царство Божие, Литургия, Еκκλесиολογία, Αποκαλιπсис, Эсхатон (Эсχατολογία), Антихрист

Η Ορθόδοξη-λειτουργική αντίληψη των έσχατων και η λανθασμένη ερηνεία ανά τους αιώνες της χριστιανικής ιστορίας

Συμπέρασμα: Η εργασία είναι μια θεολογική σύνθεση ορθόδοξης εсхаτολογίας, λειτουργικής και ευχαριστιακής θεολογίας, δογματικής και ερμηνευτικής και έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα με τον οποίο θα μάθουμε και για τις σύγχρονες αιρέσεις και με αυτόν τον πρακτικό τρόπο γίνεται αποδεκτός στην ενορία, στο σχολείο, στο Πανεπιστήμιο ακόμη και στην ιεραποστολή. Μέσα από συγκινητικά παραδείγματα και γεγονότα τα οποία αναφέρονται στον δυτικό κόσμο αλλά και σε εμάς έχει ως ξεκάθαρο σκοπό να αφυπνίσει τον ορθόδοξο επιστημονικό κόσμο και απευθείας να αναδείξει τα προβλήματα τα οποία υπάρχουν στην πραγματικότητα και το φάρμακο το οποίο υπάρχει και είναι η συστηματική μάθηση και γνώση το τι είναι Εκκλησία, Βασιλεία του Θεού και Θεία Λειτουργία. Λαμβάνοντας υπόψιν ότι τα τελευταία χρόνια το ίντερνετ είναι πηγή πληροφόρησης, τις πηγές που χρησιμοποιήσαμε στην εργασία και τις προφορικές αλλά και τις γραπτές, τις ψηφιοποιήσαμε και έτσι δίνουμε την δυνατότητα στον χρήστη να κατεβάσει την εργασία από το ίντερνετ στην σελίδα:

Λέξεις κλειδιά: Αποκαλιπτιцизм, Τέλος του κόσμου, Λειτουργία, Εκκλησιολογία, Βασιλεία του Θεού, Έсχατα, Αντίχριστος.